

TRANSFORMAR LA
CIUTAT
AMB LA **CIUTADANIA**

Criteris i reflexions per al Pla de Barris de Barcelona

TRANSFORMAR LA
CIUTAT
AMB LA **CIUTADANIA**

Criteris i reflexions per al Pla de Barris de Barcelona

Consell Assessor del Pla de Barris

EL PLA DELS BARRIS DE BARCELONA

Edita

Ajuntament de Barcelona. Foment de Ciutat, SA

Text

Consell Assessor del Pla de Barris de Barcelona

Editor

Oriol Nel·lo i Colom

Coordinació de l'edició

Helena Cruz i Gallach

Disseny gràfic i maquetació

Maria Herrera / b·origen

Fotografia

Andreu Adrover

Astrid González

Dortoka (fotos aèries)

Correcció

L'Apòstrof

Edició i producció

Direcció d'Imatge i Serveis Editorials

Passeig de la Zona Franca, 66

08038 Barcelona

tel. 93 402 31 31

www.barcelona.cat/barcelonallibres

Barcelona, març de 2017

© de l'edició: Ajuntament de Barcelona

© dels textos i les imatges: els autors esmentats

DL: B-6.704-2017

Imprès en paper ecològic

La present publicació recull

els criteris elaborats pel

Consell Assessor del Pla de

Barris de Barcelona en relació

amb el disseny i l'aplicació del

Pla durant el mandat municipal

2015-2018. El Consell està

integrat pels membres següents:

President

Oriol Nel·lo i Colom

Membres

Jaume Blasco i Julià

Carme Borrell i Thió

Andreu Domingo i Valls

Oriol Estela i Barnet

Carles Llop i Torné

Carlos Losada i Marrodán

Francesc Muñoz i Ramírez

Pere Serra i Amengual

Ana Romero i Càlix

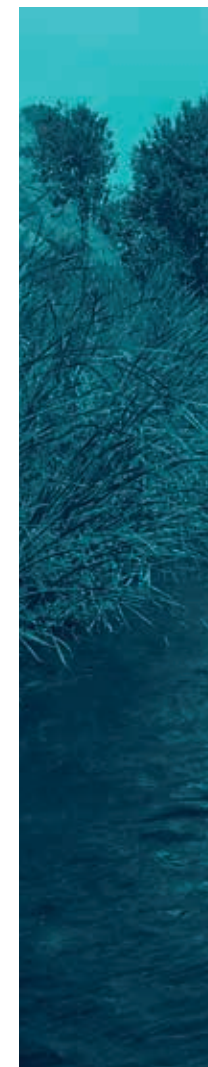
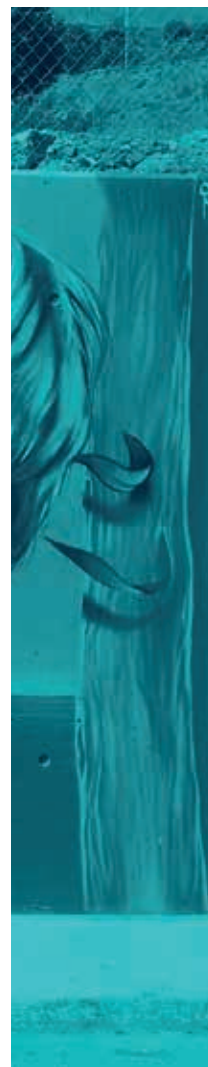
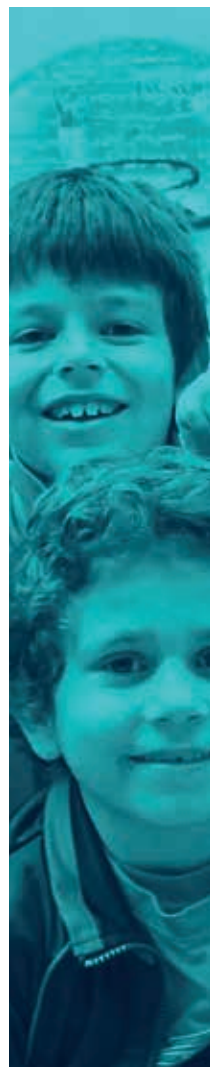
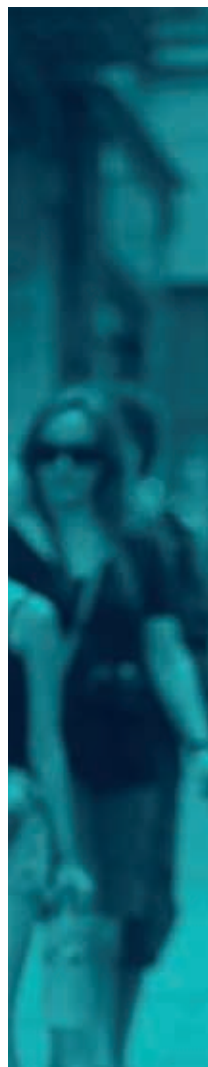
Mercè Tatjer i Mir

Carme Trilla i Bellart

Marina Subirats i Martori

Secretari

Ismael Blanco i Fillola

Índex

Ada Colau	09	Presentació
Oriol Nel·lo	13	El Pla de Barris de Barcelona: una eina per al benestar, l'equitat i l'organització veïnal
Francesc Muñoz	31	La regeneració de la ciutat a Europa: noves problemàtiques, nous actors, noves polítiques
Oriol Estela	37	L'ocupació i l'activitat econòmica: possibilitats d'actuació des de l'àmbit local
Andreu Domingo	43	La població: diversitat i cohesió
Marina Subirats	49	L'educació: igualtat d'oportunitats i palanca de canvi
Carme Borrell i Lucía Artazcoz	55	La salut: equitat social i autonomia personal
Helena Cruz	61	La perspectiva de gènere: exigència i necessitat
Ismael Blanco	67	La innovació social: l'acció ciutadana en la transformació dels barris
Carme Trilla	73	L'habitatge assequible: instrument per combatre la desigualtat i la segregació
Pere Serra	79	Els comuns urbans: espai públic, equipaments i remodelació urbana
Mercè Tatjer	87	La memòria urbana: patrimoni i identitats col·lectives
Carles Llop	93	La regeneració de les trames urbanes: habitabilitat, activitat, mobilitat i qualitat ambiental
Ana Romero	99	El medi ambient: sostenibilitat i recursos
Oriol Nel·lo	105	Governar les transformacions: la responsabilitat pública en el mercat del sòl i l'habitatge
Jaume Blasco	107	L'avaluació de les actuacions: aprenentatge i transparència
	116	Resum. Quinze criteris per al Pla de Barris de Barcelona

ADA COLAU

ADA COLAU
ALCALDESSA DE BARCELONA

Barcelona és una ciutat construïda des dels seus barris. Són ells els que representen l'espai de vida, de convivència i d'identificació col·lectiva per al conjunt dels seus habitants. Els barris expressen la ciutat viva, que es relaciona i que construeix comunitat. Per aquest motiu, els barris no tan sols aporten diversitat i riquesa al teixit urbà, sinó que són sobretot el ciment bàsic per a la cohesió social.

Barcelona és una ciutat que genera molta riquesa i que disposa d'un teixit social i d'una capacitat creativa excepcional, però alhora també és una ciutat on, amb l'arribada de la crisi, han crescut les desigualtats tant entre persones com entre territoris.

El combat contra les desigualtats ha de ser el principal repte que hem d'afrontar com a societat i com a ciutat. No podem permetre que Barcelona s'esquerdi per baix. No podem permetre que es creïn dues Barcelones. La desigualtat és dolenta per a la seguretat, l'economia i la democràcia. Per donar resposta a aquest repte, com a govern municipal, hem impulsat un pla que té per finalitat cohesionar i apoderar aquells barris que més ho necessiten des d'una perspectiva de justícia social i territorial.

Per fer-ho, disposem del coneixement acumulat de l'experiència passada de la Llei de barris representat per Oriol Nel·lo, que presideix el Consell Assessor, l'expertesa temàtica dels i les diferents membres que formen part del Consell i, molt especialment, la intel·ligència col·lectiva representada per totes aquelles persones, entitats i moviments que vertebrin diàriament el territori, perquè la força del Pla de Barris resideix en la seva col·lectivitat.

El Pla de Barris no constitueix només una de les prioritats del govern municipal de Barcelona durant aquest mandat, sinó que vol ser un exemple d'un canvi de paradigma a l'hora de concebre les polítiques municipals.

En primer lloc, per la seva aposta per la proximitat. Si durant anys, les polítiques urbanes

s'havien planificat des de la plaça de Sant Jaume, ara toca que els barris en siguin els protagonistes, perquè són els seus veïns els qui diàriament fan Barcelona. El Pla de Barris representa, doncs, aquesta lògica de canvi d'escala, que posa en valor el barri com a subjecte i no només com a objecte de la intervenció municipal.

En segon lloc, per la seva aposta per l'apoderament ciutadà. Aquest canvi d'enfocament implica canviar una mirada segmentada, que se centra en els problemes, a una mirada integral, que s'enfoca en les oportunitats, supera les lògiques assistencials i treballa pel foment de les capacitats centrades en un diagnòstic.

En tercer lloc, per la seva aposta per la participació i la coproducció de polítiques públiques. En aquest sentit, el Pla de Barris ens ha de permetre passar d'una administració que soluciona problemes a una administració que facilita el treball en xarxa amb les entitats, empreses i veïnat del territori per treballar de forma conjunta, tant en el diagnòstic com en la implementació de solucions.

El Pla de Barris neix amb la voluntat de consolidar-se i estendre's més enllà d'aquest mandat. Les necessitats dels barris són molt diverses, i només podrem donar-hi una resposta integral en la mesura que el Pla es coordini amb les altres polítiques de l'Ajuntament i especialment amb les accions que de forma autònoma impulsi la mateixa ciutadania, que és qui disposa del coneixement del seu propi territori.

El Pla de Barris hauria de representar, doncs, una nova forma de pensar i fer política, que defensés el bé comú, la cohesió social i la prosperitat per a tothom. Així, les accions que conté no tan sols beneficiarien els territoris subjecte d'acció, sinó la ciutat en conjunt, perquè els beneficis d'una ciutat més justa, més cohesionada i amb més oportunitats acabin revertint a tota la ciutadania. El Pla de Barris ha de ser, per tant, un Pla per a Barcelona, per als 73 barris de la ciutat.

ORIOL NEL·LO

El Pla de barris de Barcelona

El Pla de Barris de Barcelona: una eina per al benestar, l'equitat i l'organització veïnal

ORIOl NEL·LO

PRESIDENT DEL CONSELL ASSESSOR DEL PLA DE BARRIS

Introducció: el contingut d'aquest volum

L'Ajuntament de Barcelona, davant la necessitat peremptòria de fer front a l'increment de les desigualtats socials a la ciutat, ha decidit emprendre durant el mandat 2015-2018 un programa específic d'actuacions als barris de Barcelona més afectats per la problemàtica social i els dèficits urbanístics: **un pla de barris per a la millora de les condicions de vida, l'equitat territorial i l'organització veïnal**.

La iniciativa s'ha començat a aplicar l'any 2016, i per al seu desenvolupament el consistori ha considerat convenient nomenar un **consell assessor, que ha assumit la comesa de contribuir a orientar, seguir i avaluar el desenvolupament del Pla**.

El present document conté, precisament, la proposta de criteris **generals** per al desenvolupament del programa elaborats pel Consell Assessor de Pla. D'acord amb el mandat rebut en la seva constitució, **el Consell posa aquests criteris a disposició de l'alcalde, l'Ajuntament i la ciutadania**, amb la voluntat de contribuir, en la mesura que sigui possible, a les finalitats del Pla. Serà el debat polític i ciutadà, així com el desenvolupament pràctic del programa, el que permetrà perfeccionar aquests criteris que **han de ser entesos més com suggeriments per al debat i l'actuació que no pas com un decàleg de caràcter doctrinal**.

En total, el volum aplega **quinze criteris** referits a cada una de les qüestions principals que el Pla ha de tractar. Com es veurà, cada un dels apartats conté un breu epígraf de **diagnosi**, seguit per l'enunciat dels **criteris específics per a cada camp**. Al final de cada capítol, un breu enunciat resumeix el criteri general que es proposa de seguir. **Podeu trobar al final de la publicació, a mode de catàleg, la relació dels quinze criteris compendiats**.

El text de cada un dels capítols ha estat elaborat per un membre del Consell Assessor expert en cada una de les qüestions tractades. El contingut dels criteris i la seva

orientació general han estat debatuts i **són assumits pel Consell Assessor en el seu conjunt**.

El present capítol, de caire introductori, conté les reflexions i els **criteris sobre les característiques i l'orientació general del Pla de Barris**, presentats inicialment en la primera sessió del Consell, celebrada el 7 de juny de 2016 a la Sala del Consolat de Mar de l'Ajuntament de Barcelona, que, amb les lògiques variants, han anat sent objecte de debat i concreció en el desenvolupament del Pla.

La lluita per l'equitat social i territorial: prioritat col·lectiva de la ciutat

L'augment de les **desigualtats socials** és un dels reptes principals que les ciutats i les societats contemporànies han d'afrontar. Si bé les causes que es troben al darrere d'aquest creixement despassen, de molt, l'àmbit de les ciutats, les desigualtats s'hi veuen reflectides i agreujades a través de la **segregació urbana**: la tendència dels grups socials a aplegar-se en els diversos barris de la ciutat en funció del seu nivell de renda.

Un dels resultats més evidents de la segregació és **la concentració de les persones i famílies amb més dificultats econòmiques i socials** en aquells barris de la ciutat que, en termes generals, pateixen més dèficits urbanístics, més baixa accessibilitat i pitjor qualitat de l'habitatge. D'aquesta manera –tot i els avenços aconseguits gràcies a les reivindicacions del veïnat i l'acció de les administracions en les darreres dècades–, l'entorn urbà continua sent encara en molts casos **una barrera afegida a la igualtat d'oportunitats i a l'equitat entre els ciutadans**.

La **finalitat principal d'un pla de regeneració urbana** com el que s'ha proposat d'engegar l'Ajuntament de Barcelona ha de ser doble: d'una banda, **millorar de manera immediata les condicions de vida** d'aquells que viuen als barris amb més dificultats; de l'altra, **reduir les desigualtats de dotacions i serveis entre els barris** per

tal d'aconseguir que la ciutat, lluny de contribuir amb la seva estructura a agreujar les desigualtats, esdevingui un veritable instrument de redistribució social.

Pel seu abast, implicacions i durada, un programa d'aquestes característiques ha de comptar necessàriament amb l'estreta col·laboració de les entitats i les organitzacions ciutadanes, així com amb el suport polític més ampli possible: ha de consistir en un veritable **projecte de ciutat**. Per això, celebrem la favorable acollida que la proposta ha rebut tant per part de les **entitats veïnals** com de la majoria de les **forces polítiques** representades al consistori.

S'indiquen, a continuació, els **criteris referents a l'orientació general i d'organització del Pla** que, a parer del Consell Assessor, seria convenient seguir en el seu desenvolupament.

Definició del Pla de Barris

El Pla de Barris ha de ser una eina **de millora de les condicions de vida als barris** de la nostra ciutat i té, com a objectiu principal, **reduir les desigualtats socials i territorials**, tot impulsant l'accés a la renda, els serveis, la qualitat urbana i el benestar per a tots els ciutadans.

Per això els seus **trets principals** han de ser:

- La dotació de **recursos extraordinaris i específics**.
- La **transversalitat** de les actuacions.
- La voluntat de **col·laboració interadministrativa** (amb els municipis veïns, l'Àrea Metropolitana, la Diputació de Barcelona, la Generalitat de Catalunya i les institucions estatals i europees).
- L'**apoderament veïnal**, tant en la definició com en el seguiment i gestió del programa.

• El reforç i protagonisme de la **xarxa associativa i d'entitats** de cada barri i del conjunt de la ciutat.

• La **capitalització de l'experiència** dels processos de transformació urbana ja realitzats a Barcelona i a Catalunya.

• El compromís d'**avaluació i de rendició de comptes**.

En els epígrafs següents es detalla la manera com aquests trets es podrien concretar des del punt de vista polític, administratiu i de recursos.

Objectius del Pla

El Programa per a la millora dels barris de Barcelona ha estat concebut com un **instrument en la lluita contra l'increment de les desigualtats socials a la ciutat**. Més específicament, el programa té per objectiu fer front als efectes negatius que es deriven de la concentració de la població que compta amb nivells de renda més reduïts i té més necessitats socials en aquells barris que pateixen dèficits urbanístics més acusats i on la qualitat de l'habitatge és menor.

Aquest propòsit és coherent tant amb l'evidència estadística com amb la literatura acadèmica, les quals indiquen que el confinament de ciutadans de rendes baixes en els barris més desafavorits contribueix a l'**empitjorament de les seves condicions de vida** i esdevé **una barrera afegida** tant per a la igualtat d'oportunitats com per a l'accés a la renda i els serveis.

Per això, el programa de millora de Barcelona s'ha de proposar contribuir a **quatre objectius principals**:

• **Recuperar i impulsar l'activitat econòmica als barris**, especialment a través dels plans d'ocupació comunitària, el foment de l'economia social i cooperativa, la reactivació i

l'impuls del petit comerç, així com la consolidació i el reforç de l'activitat industrial local.

- **Fer front als dèficits urbanístics** (degradació de l'espai públic, dificultats d'accessibilitat, escassetat de zones verdes...), **a la baixa qualitat de l'habitatge i la manca d'equipaments** que puguin afectar, amb intensitat particular, alguns barris de la ciutat, així com **fomentar-ne l'accessibilitat i centralitat**.

- **Establir accions d'atenció i millora de les condicions de vida de la població** que resideix en aquests barris, amb especial atenció a aquells que més ho necessiten (gent gran, joves en situació d'atur, població immigrada...).

- **Apoderar els veïns i veïnes** per tal que s'organitzin i estableixin objectius i actuacions de millora de la vida col·lectiva al barri, tot impulsant les pràctiques d'innovació social i l'acció ciutadana.

Així mateix, el programa vol esdevenir un exemple de **coproducció de les polítiques públiques**, de tal manera que la decisió respecte a les actuacions a emprendre, el seguiment i la mateixa realització constitueixin una tasca conjunta de l'Ajuntament i de la ciutadania de cada un dels barris a través de les entitats i associacions.

Amb això, el programa vol **aplegar la capacitat, els recursos i la legitimitat de l'Ajuntament amb la iniciativa, creativitat i eficàcia de l'acció ciutadana**, que tan essencial ha resultat en els darrers anys per pal·liar els efectes de la crisi i fer front a les polítiques que posen en risc el benestar de la població.

Característiques del Pla

El Programa es caracteritza, com s'ha dit, per **la dotació de recursos públics especials, la transversalitat de les actuacions, el protagonisme del veïnatge i la capitalització de les experiències**.

Pel que fa als **recursos**, es considera la conveniència de dotar un fons especial en el pressupost de l'Ajuntament, adscrit a l'Alcaldia, per a la intervenció als barris amb més necessitats. Aquests recursos es podrien incorporar als pressupostos corresponents a partir de l'exercici 2016 i implicarien l'assumpció de les conseqüents obligacions d'inversió i despesa per al conjunt del mandat.

Pel que fa al **camp d'acció**, els programes d'actuació fugiran de les intervencions únicament sectorials i comprendran en tots els casos actuacions transversals tant en l'àmbit urbanístic com social, així com el foment de la vida comunitària i l'organització dels veïnat.

Pel que fa als **actors** que l'han de desenvolupar, l'imprescindible impuls públic del pla partirà de la premissa que el veïnat n'ha de ser protagonista destacat, tant en la concepció i definició de les actuacions com en el seu desplegament, gestió i avaluació.

Pel que fa al **seguiment**, ha de ser objectiu fonamental del programa de barris que les experiències de rehabilitació i millora siguin debatudes i avaluades públicament, de manera que l'experiència pugui ser capitalitzada i pugui estendre's a altres barris de la ciutat, de l'àrea metropolitana i del conjunt de Catalunya.

Finalment, pel que fa a la seva **temporalitat**, cal tenir en compte que, per la seva ambició, els objectius del Pla de Barris tenen un abast de llarga durada. Per tant, l'assoliment haurà de ser perseguit de manera constant durant un llarg període, que integrarà necessàriament diversos mandats municipals. Ara bé, si la reducció de les desigualtats urbanes és tasca per a una generació, el Pla ha de preveure també actuacions amb efectes immediats, que donin resposta a les necessitats més peremptòries i inajornables.

Àrees d'actuació prioritària: barris i eixos

Ateses les característiques de la ciutat i la distribució de la renda entre els barris, serà molt convenient combinar, en l'aplicació del Pla, dues escales territorials diverses: **el barri i l'eix urbà**.

En efecte, la distribució en la ciutat dels barris que requereixen atenció especial permet distingir **quatre àrees o eixos que es podrien considerar d'actuació prioritària**. Aquestes àrees, que contenen els barris més desafavorits de la ciutat en termes de renda familiar disponible mitjana, són les següents:

- Eix del Besòs
- Nou Barris/Turons
- Ciutat Vella
- Sants, Montjuïc i la Marina

Per a cada un d'aquests eixos, seria molt convenient que l'Ajuntament establís un **quadre d'actuacions** de caràcter econòmic, infraestructural, urbanístic i social que constitueixi el **marc de referència** en el qual s'inscriuran cada un dels programes de barris.

Un cop definits els eixos, cal **seleccionar els barris** en els quals intervenir de manera prioritària. Entre els **criteris per a la selecció** es poden considerar els següents:

- Nivell de renda mitjana del barri respecte al conjunt de la ciutat.
- Indicadors socioeconòmics, educatius i sociosanitaris de dificultat.
- Presència de col·lectius necessitats d'atenció especial.
- Presència de dèficits urbanístics.
- Estat del parc d'habitatge.
- Existència d'actuacions complementàries.
- Existència de propostes i reivindicacions veïnals.

- Articulació del teixit associatiu.

En el marc del present mandat sembla enraonat preveure que es poden iniciar actuacions en **un màxim de 15 barris compresos** dins dels eixos més amunt descrits. Potser en algunes ocasions pot resultar convenient **integrar la gestió de més d'un barri** en el mateix pla d'actuació per tal de facilitar-ne la gestió.

La **decisió final sobre la selecció dels barris** en els quals s'intervindrà correspon a l'Ajuntament. Serà convenient que l'equip de govern doni compte dels criteris seguits en la definició dels barris inclosos en el programa, així com del seu desplegament al Ple de l'Ajuntament i els òrgans de participació veïnal existents.

RENDA FAMILIAR DISPONIBLE PER CÀPITA (2007-2015)

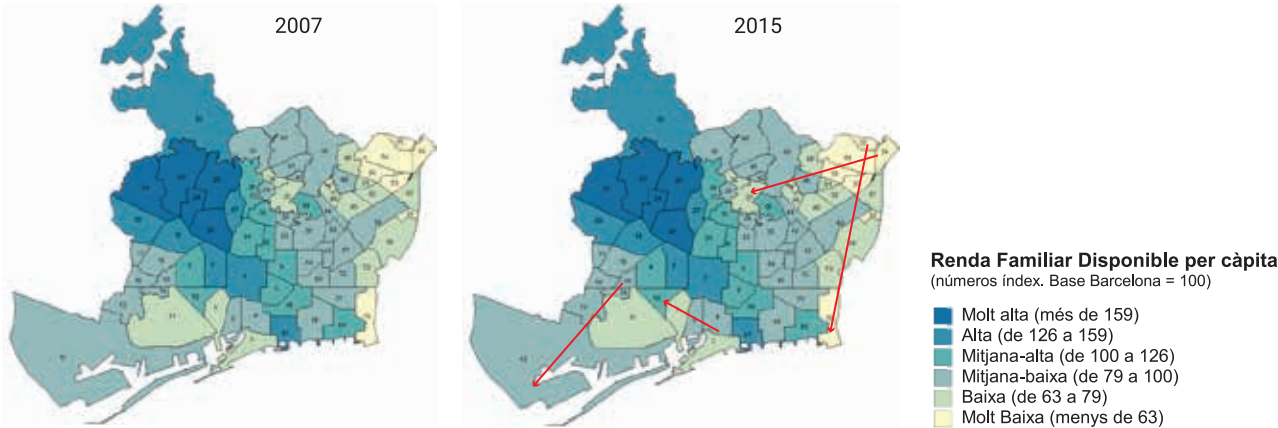

Figura 1. Eixos d'intervenció prioritària i renda familiar disponible per càpita als barris de la ciutat (2007 i 2014). Font: Ajuntament de Barcelona, Gabinet de Programació.

Programes d’actuació i actuacions elegibles

Resulta imprescindible que per a cada un dels barris acollits al Pla s’elabori un **programa d’actuació específic**. Aquest document –que serà tant la guia per a la gestió de l’Ajuntament com el compromís envers cada un dels barris– hauria d’estar integrat, com a mínim, dels elements següents:

Memòria

- Diagnosi socioeconòmica.
- Identificació dels principals dèficits d’accessibilitat, urbanístics i de serveis.
- Descripció del teixit associatiu i de les iniciatives d’innovació social existents.

Projecte

- Descripció de les actuacions a desenvolupar.
- Pressupost per a actuacions.
- Cronograma d’actuacions.

Organització

- Instruments de gestió.
- Mecanismes de participació ciutadana i de coproducció de polítiques.
- Programa de comunicació.
- Procés d’avaluació.

Les actuacions elegides per formar part del programa d’actuació a cada barri poden correspondre prioritàriament als **quatre camps** següents:

Medi urbà

- Espai públic i zones verdes.
- Millora dels elements comuns de l’edificació residencial.
- Equipaments.

- Sistemes i programes ambientals.
- Accés col·lectiu a tecnologies de la informació.
- Millora de l’accessibilitat.

Activitat econòmica

- Recuperació de l’activitat econòmica.
- Foment de l’economia social.
- Promoció de l’ocupació.
- Foment del petit comerç i comerç de proximitat.

Drets ciutadans

- Programes d’atenció social.
- Equitat de gènere.
- Actuacions de salut pública.
- Escolarització i entorn.

Apoderament veïnal

- Impuls de l’associacionisme veïnal.
- Foment de les pràctiques d’innovació social i de solidaritat veïnal.
- Coproducció de polítiques entre les entitats veïnals i l’administració.

L’objectiu d’impulsar la **transversalitat** de les actuacions s’hauria de concretar en la voluntat d’intervenir, a cada barri, en la majoria dels camps enunciats. Així mateix, s’establirà un **equilibri entre els recursos** destinats, per un costat, a les inversions físiques i en equipaments i, per l’altre, en serveis socials i atenció directa a les persones.

Per a la visualització del Pla serà molt convenient definir una sèrie de **projectes-pilot** a cada barri. Aquests projectes han de tenir un paper **catalitzador** respecte a tots els altres i contribuir a establir la **imatge i l’eix d’explicació** de la intervenció.

En cap cas haurien de ser assignades al finançament del programa actuacions ja existents a través d'altres mecanismes d'intervenció local o supralocal, de tal manera que **els recursos del Fons de millora de barris vinguin sempre a afegir-se als ja previstos o existents**. Tanmateix, l'Ajuntament promourà la posada en marxa d'**actuacions complementàries** específiques als barris objecte d'intervenció. Aquestes se centraran, en particular, en els àmbits de la rehabilitació de l'habitatge, l'ocupació, la salut, el medi ambient i l'educació, entre d'altres.

Participació i implicació del veïnat

Per al disseny, gestió i avaluació de cada projecte d'intervenció als barris serà convenient establir els mecanismes de debat i participació amb la ciutadania i les organitzacions veïnals de cada barri. La implicació del veïnat hauria d'abastar com a mínim els aspectes següents:

- L'adopció d'una **diagnosi compartida** respecte a la situació del barri.
 - El consens més ampli possible respecte a **les prioritats i les actuacions** a desenvolupar
 - El debat i l'acord sobre l'**assignació dels recursos**.
 - L'acord sobre els **instruments de gestió** a emprar, que hauran d'incorporar tant com sigui possible la xarxa d'entitats i organitzacions veïnals.
- Per al seguiment, debat i avaluació de la Llei de barris de Catalunya en termes generals va donar molt bons resultats la constitució d'un **consell d'avaluació i seguiment** a cada un dels barris acollits al programa, integrat pel veïnat i totes les institucions implicades. Tanmateix, en el cas de Barcelona, on ja existeixen nombroses instàncies de participació –en particular, els consells de barri–, potser la constitució d'aquests consells específics podria resultar redundant.

Segurament serà convenient en aquest cas fer un pas més, que permeti encara **més implicació del veïnat en la gestió del pla de cada barri**. Així, es podria pensar en la constitució de **grups de treball temàtics** (integrats per representants de l'Ajuntament i de les entitats veïnals) que segueixin l'aplicació de les actuacions de cada un dels projectes urbans, econòmics, socials i cívics que tinguin en compte el Pla. De la mateixa manera, per tal d'avançar en la línia de la **coproducció de serveis**, en l'avinentesa que l'Ajuntament estableixi instàncies de coordinació o gestió específica a cada un dels barris, es podria preveure la **incorporació de representants de les entitats veïnals en aquestes instàncies gestores**.

Formació i avaluació

Per tal de facilitar el desenvolupament de les actuacions, la implicació veïnal i la capitalització de les experiències serà convenient que el Pla de Barris de Barcelona incorpori la **creació d'espais de formació i aprenentatge col·lectiu** destinats tant als treballadors de l'Ajuntament com a tots els actors vinculats als diferents projectes en curs (entitats veïnals, organitzacions del tercer sector, entitats d'economia social, responsables dels serveis públics...).

Aquests espais de formació i debat tindran tres **propòsits principals**:

- **Compartir les informacions i les anàlisis** derivades de l'actuació del programa en el seu conjunt.
- **Fornir formació específica** sobre aspectes concrets necessaris per al bon desenvolupament del programa.
- **Promoure l'intercanvi d'experiències** i la identificació de bones pràctiques amb participació de tots els agents vinculats a les actuacions en curs.

D'altra banda, d'acord amb la voluntat de capitalitzar els aprenentatges derivats de les actuacions, s'establiran els **mecanismes d'avaluació** oportuns durant el desenvolupament i al final del Pla.

Aquesta avaluació serà coordinada pel Consell Assessor del Pla de Barris, confiada a entitats externes a l'Ajuntament i els seus resultats seran fets públics i comunicats tant al veïnat de cada barri com al Ple de l'Ajuntament.

Finançament i organització

La inversió mitjana prevista en els projectes incorporats a Llei de barris de Catalunya en el període 2004-2010 fou aproximadament de 10 milions d'euros. Així, el **volum d'inversió i despesa** que, segurament, caldria preveure en el present mandat, si es resolgués d'intervenir efectivament en una quinzena de barris, podria ser proper als 150 milions d'euros. Les actuacions que, per raons de força major, no puguin ser desenvolupades en el present mandat podrien ser objecte d'execució en el mandat següent.

Per a la gestió i el suport administratiu al Pla de barris en el si de l'Administració municipal serà convenient la creació d'una comissió de pilotatge adscrita a l'Alcaldia i presidida pel gerent de l'Ajuntament. Podrien formar part d'aquesta comissió els tècnics i funcionaris adscrits a totes les àrees que intervenen en les matèries compreses al projecte del Pla. La funció principal d'aquesta Comissió serà aconseguir **la implicació de totes les àrees i serveis de l'Ajuntament concernides en l'execució del programa**, de manera que es potenciï el caràcter transversal de les actuacions.

Així mateix, en les tasques de la comissió de pilotatge podria participar, sempre que es tractin qüestions que requereixin el seu concurs, **personal tècnic de cada un dels districtes** concernits en el desenvolupament de les actuacions del Pla de Barris.

Serà molt convenient la constitució en el si de l'organisme gestor del Pla d'una **oficina del Pla de Barris** que tingui per comesa exclusiva el seu impuls i gestió.

Consell assessor del Pla de Barris de Barcelona

A efectes de seguiment del programa es constituirà un **consell assessor del Programa de barris** de Barcelona, integrat per ciutadans i professionals de reconegut prestigi en l'àmbit de l'urbanisme, els serveis socials, la dinamització econòmica i l'associacionisme ciutadà. Les persones membres del consell i la seva presidència seran nomenades per l'alcalde de la ciutat. Els càrrecs del consell assessor no seran remunerats.

Les funcions que el consell pot desenvolupar són les següents:

- Assessorar l'alcalde, la comissió de pilotatge i l'Oficina de Barris sobre el desenvolupament i els resultats programa.
- Informar la selecció de barris en els quals es desenvoluparan les actuacions.
- Informar el programa d'actuacions a desenvolupar a cada barri a proposta de l'Ajuntament i dels processos de participació ciutadana.
- Efectuar el seguiment de les actuacions a cada un dels barris.
- Vetllar per la implicació de tots els àmbits de l'Administració de l'Ajuntament, necessària per assegurar la transversalitat de les actuacions.
- Vetllar per la promoció de les actuacions d'implicació veïnal.
- Impulsar la capitalització de les experiències del conjunt de barris aollits en el programa.
- Promoure el programa de formació de treballadors municipals i membres de les entitats ciutadanes.
- Rebre informació respecte a la dotació del Fons per al Programa de barris.

- Emetre un informe anual sobre l'evolució del programa que serà presentat al Ple del consistori.
- Contribuir a la difusió dels resultats del programa i, en especial, de les actuacions que puguin ser de més interès per aplicar-les a altres barris o àrees urbanes.

El Consell Assessor es dotarà d'un **suport tècnic i administratiu** destinat a preparar la documentació necessària per al desenvolupament de les seves funcions. A través de la presidència, el Consell podrà convidar membres de l'Administració municipal o altres persones a prendre part en alguna de les seves sessions.

El Consell Assessor establirà el seu **règim de sessions** i es reunirà a **convocatòria** de la seva presidència o a instàncies de l'alcaldeessa.

1 Impulsar des de l'ajuntament i l'acció ciutadana el Pla de barris com un instrument d'actuació integral per a la millora de les condicions de vida, l'equitat social i el dret a la ciutat.

FRANCESC MUÑOZ

Regeneració urbana

La regeneració de la ciutat a Europa: noves problemàtiques, nous actors, noves polítiques

FRANCESC MUÑOZ

OBSERVATORI DE LA URBANITZACIÓ, UNIVERSITAT AUTÒNOMA DE BARCELONA

L'evolució i el context de les polítiques de regeneració urbana a Europa

A la ciutat europea contemporània les intervencions de remodelació dels teixits urbans existents tingueren els seus orígens en la **reforma de la ciutat històrica**. Aquestes intervencions perseguïen sobretot dos objectius: bé **transformar les trames històriques** preexistents per tal d'adaptar-les a les exigències econòmiques i els interessos dels grups dominants; bé **museïficar** parts de la ciutat, tot posant de relleu determinats elements patrimonials.

Amb la construcció de l'estat del benestar, que prengué particular intensitat en diversos països d'Europa occidental després de la Segona Guerra Mundial, la preocupació per la remodelació física va anar donant pas a moltes ciutats a una **preocupació més gran per les qüestions socials** i per la voluntat de beneficiar els grups socials populars a través de la millora de la ciutat.

D'ençà la dècada del 1970, les polítiques de regeneració urbana a Europa anaren evolucionant i incorporant nous horitzons. En particular, des del punt de vista territorial van ser molt rellevants els tres següents: l'**eixamplament del perfil d'àrea urbana** objecte dels programes de regeneració, des dels centres històrics i inner cities a tot tipus de teixit urbà deprimat; la innovació pel que fa a les formes de gestió, incorporant cada vegada més la **proactivitat des de l'esfera local**; i l'**extensió dels programes de regeneració** de les grans ciutats a aquelles intermèdies primer i els nuclis petits, més tard.

Finalment, en els darrers vint-i-cinc anys, la posada en marxa de diverses iniciatives d'abast europeu –com el programa URBAN de la Unió Europea, avui malauradament desaparegut– va permetre consolidar **noves aproximacions a les polítiques de rehabilitació urbana**: la necessitat que estiguessin basades en la **transversalitat** de les actuacions, la **cooperació** entre diversos nivells administratius i la **implicació del**

veïnat. La Llei de barris desenvolupada a Catalunya entre els anys 2004 i 2010 és un exponent destacat d'aquests aprenentatges i aquestes ambicions.

Nous criteris per a un nou paradigma

El context actual de les polítiques de regeneració urbana a Europa reclama, de fet, la **reformulació del cànon de regeneració urbana** que s'ha anat consolidant d'ençà de la fi de la Segona Guerra Mundial. Els canvis a la ciutat i a la societat fan evident la necessitat de respondre a noves problemàtiques i d'incorporar-hi nous actors. Aquest **canvi de paradigma** requereix prendre en consideració tres qüestions principals.

La importància de la qüestió social, no només pel que fa a incorporar en la política urbanística elements de política social urbana, sinó per la necessitat de comptar amb la implicació real de la ciutadania en la formulació i gestió de les polítiques de regeneració de la ciutat.

La importància de les qüestions patrimonials urbanes a l'hora d'interpretar i intervenir en el paisatge urbà a través de les operacions de transformació de la ciutat. Això ha posat de manifest el valor operatiu de conceptes com el de "paisatge ordinari" en la configuració de les identitats dels barris i de gestionar polítiques de cohesió social en l'escala urbana micro.

La necessitat d'incorporar criteris ambientals i nous horitzons programàtics derivats de les polítiques climate-proof i de transició energètica urbana, eixamplant molt, per tant, els marges de les actuacions de sostenibilitat històricament implementades durant les últimes dècades i afegint així una nova capa de valor a les actuacions de regeneració de la ciutat.

D'aquesta manera, la política de regeneració urbana a cada ciutat ha de partir de la

voluntat de **donar resposta des de l'àmbit local** –i per tant de manera necessàriament parcial i limitada, però del tot imprescindible– **a les grans qüestions que planteja l'evolució de la societat contemporània: la mundialització, la demanda de democràcia política i la crisi ambiental.**

La **revisió del cànon de regeneració urbana**, construït en el decurs de dècades a partir del lideratge i l'experiència de diferents ciutats europees, planteja doncs el repte d'entomar una triple actualització de continguts, visions i objectius pel que fa tant a les **problemàtiques** que mira de resoldre la regeneració urbana, com els **actors** que han de protagonitzar els processos de transformació de la ciutat i les **polítiques, estratègies, projectes i actuacions** concrets que es desenvolupen quan s'estableix un programa específic de regeneració de la ciutat. Els criteris que, al nostre entendre, resulta convenient de tenir en compte en fer-ho són els següents.

- **Pel que fa a les problemàtiques**, cal actualitzar el coneixement sobre la realitat urbanística i, sobretot, social dels barris objecte dels programes de regeneració. Aquests es veuen en molts casos afectats per processos inesperats de canvi, que han introduït durant les últimes dècades dinàmiques locals noves i s'han traduït en composicions socials i familiars també diferents d'aquelles que havien caracteritzat els teixits urbans objecte d'aquest tipus d'actuacions en el passat. Tres elements resulten d'importància cabdal: l'impacte de les migracions internacionals i la multiculturalitat; els efectes de la crisi econòmica sobre la desigualtat i la pobresa, i la necessitat de fer front a noves i agudes problemàtiques ambientals.

- **Pel que fa als actors**, la principal novetat és el trencament del paradigma segons el qual els processos de regeneració havien de ser liderats per l'Administració pública, de manera que l'acció veïnal quedava circumscrita a l'àmbit de la reivindicació i la consulta. En els darrers anys, en un context de retrocés de l'estat del benestar i de severes dificultats econòmiques, s'ha fet evident la importància de l'acció ciutadana i l'autoorganització dels barris. Així, cal reconèixer la diversitat d'agents que poden participar en un projecte de regeneració urbana en el moment actual d'evolució de les

ciutats. A més, és necessari plantejar diversos moments en els quals la participació d'actors diferents pot ser més útil en funció de la seva capacitat per contribuir a enriquir la dinàmica de rehabilitació d'un barri.

- **Pel que fa a les polítiques urbanes**, cal aprofundir en les relacions transversals que es poden establir entre les diferents accions de política sectorial, cada una de les quals pot tenir diferents graus de responsabilitat a l'hora de configurar fulls de ruta en el disseny dels programes i accions de regeneració urbana. És necessari, així mateix, ressaltar una i altra vegada que la regeneració urbana no pot ser una política únicament local i que és necessari dur-la a terme en cooperació entre les diverses administracions, tant horitzontal (entre els municipis), com vertical (entre els municipis i nivells superiors de l'administració).

2 Concebre la política de barris com una resposta local, limitada però imprescindible, als reptes derivats de les grans tendències de canvi: la mundialització, la crisi ambiental i la demanda de democràcia política.

ORIOL ESTELA

Activitat econòmica

L'ocupació i l'activitat econòmica: possibilitats d'actuació des de l'àmbit local

ORIOI ESTELA

PLA ESTRATÈGIC METROPOLITÀ DE BARCELONA

L'ocupació i l'activitat econòmica: factors clau en les desigualtats de renda

Les desigualtats entre els barris de la ciutat de Barcelona, reflectides en indicadors com les diferències de renda i els nivells de pobresa, tenen en bona mesura l'origen en l'activitat econòmica i els índexs d'atur de la població. És per això que **l'anàlisi de l'ocupació i l'economia dels barris és imprescindible per entendre d'on i com sorgeixen aquestes desigualtats.**

L'origen, composició i distribució dels ingressos de la població d'un barri vénen determinats en gran part per **l'estructura demogràfica i la relació amb l'ocupació**. Els ingressos poden provenir de salaris, prestacions i subsidis, beneficis empresarials, etc., fet que en condicionarà la regularitat, l'estabilitat i probablement el volum.

Des del punt de vista de l'accés a l'ocupació, és evident que avui en dia no té gaire sentit plantejar una relació directa entre els llocs de treball disponibles en un barri i el nivell d'ocupació de les persones que hi viuen, que tenen al seu abast tot un mercat de treball metropolità. Sí que és important, però, **conèixer el perfil ocupacional dels veïns i veïnes**: nivell d'estudis, activitat/inactivitat, situació laboral, etc. per poder estimar les seves opcions d'accedir a un lloc de treball.

És important també **conèixer quina és l'activitat econòmica existent al barri** perquè, en qualsevol cas, serà la primera font de renda i de llocs de treball per als qui hi viuen, ja que als barris menys centrals de la ciutat és més freqüent que les persones titulars dels negocis que s'hi troben i les persones que hi treballen siguin de l'entorn més proper. El comerç minorista, els serveis a peu de carrer i la restauració seran probablement les principals activitats en la majoria dels casos, tret d'aquells barris que continguin algun tipus d'espai industrial o logístic dins dels seus límits. Tallers i despatxos professionals acostumen a representar un nivell següent d'activitat econòmica. El coneixement sobre la titularitat dels negocis, sobre les interrelacions entre aquests i sobre el lloc

de residència de les persones que hi treballen ens permet estimar en quina mesura la renda circula pel barri o fuig cap a altres indrets.

La tipologia d'empreses ubicades al barri té a veure amb l'impacte que poden tenir en la seva economia. Les empreses d'economia social tendeixen a relacionar-se més amb el seu entorn immediat que no pas les empreses mercantils, així com les empreses familiars solen tenir més impacte local que les que pertanyen a cadenes, on una part significativa dels ingressos marxen del lloc on s'han generat.

Més enllà dels límits administratius, **l'activitat econòmica en l'entorn proper, així com la connectivitat amb la resta de la ciutat i l'entorn metropolità** en general ens indica les possibilitats d'ocupació per als veïns i veïnes dels barris, així com la capacitat d'atracció i de fugida de despesa. Aquesta influència es pot manifestar en sentit positiu (possibilitat d'accés a una gran quantitat i varietat de llocs de treball) com en sentit negatiu (impacte sobre el teixit comercial del barri d'una gran superfície comercial situada en una zona propera).

En definitiva, **la forma com es genera, atreu i circula la renda en un barri, juntament amb el volum i característiques de la població i dels llocs de treball disponibles són els aspectes clau** a considerar en l'anàlisi de l'economia local.

Addicionalment, però de manera no menys rellevant, existeixen altres fórmules de dinamització econòmica que no passen necessàriament per la disponibilitat de renda. **L'economia domèstica i de les cures** són dimensions de l'economia que tenen un protagonisme essencial en el benestar dels barris, mentre que les **iniciatives col·laboratives i solidàries** –des dels mercats d'intercanvi al desenvolupament d'hortos urbans, passant pels bancs del temps– són cada cop més presents en la satisfacció de les necessitats de les veïnes i els veïns.

Pautes per a l'actuació

Per tal de millorar els nivells d'activitat als barris i promoure l'ocupació dels que hi viuen, en el context d'unes polítiques transversals, considerem que cal parar atenció als criteris següents.

- **Disposar d'un coneixement ampli i profund dels elements principals que configuren l'economia del barri.** Els principals són els següents:

Coneixement de les característiques de la població i de la seva relació amb l'ocupació.

Coneixement de l'activitat econòmica del barri, amb una aproximació a la circulació i la fugida de renda.

Cartografia de les activitats econòmiques, característiques de les empreses i localització dels llocs de treball en el barri i en el seu entorn immediat.

En el cas d'existir un polígon o una zona d'especial concentració d'activitats econòmiques, cal una anàlisi específica de les formes de relació existents entre aquests espais i la resta de barri.

- **Foment del comerç local** no només com a instrument per a la prestació de serveis i generació d'ocupació, sinó també com a element imprescindible per a la vida ciutadana, la qualificació de l'espai públic i la cohesió dels barris.

- **Identificació dels serveis de promoció econòmica i ocupació a disposició de la població resident.** Desenvolupament de fórmules de canalització vers aquest tipus de serveis i de facilitació de l'accés quan no es trobin en el mateix barri. En algun cas, es podria proporcionar una primera atenció bàsica per part de l'equip tècnic del Pla de Barris per tal d'orientar les persones i empreses que necessitin suport en aquest àmbit. Així mateix, es pot jugar un paper catalitzador en l'establiment de xarxes de col·laboració entre empreses i/o entre persones en situació d'atur o amb necessitats específiques de millora ocupacional.

- **Identificació de les iniciatives econòmiques no mercantils basades en l'acció i la cooperació comunitària,** principalment dins del marc de l'economia solidària. Cal donar suport a l'establiment i dinamització de xarxes de col·laboració entre aquestes iniciatives per tal de contribuir al seu creixement i integració.

- **Identificació i posada en valor, mitjançant processos participatius, dels actius infrautilitzats del barri,** com ara la utilització temporal d'espais buits (solars, edificis) o equipaments infrautilitzats.

3 Promoure l'activitat econòmica, l'ocupació i el comerç local amb l'objectiu de millorar l'accés de la població a la renda, els serveis i el benestar.

ANDREU DOMINGO

Població

La població: diversitat i cohesió

ANDREU DOMINGO

CENTRE D'ESTUDIS DEMOGRÀFICS

Canvis en el paisatge humà barceloní

L'envelliment i les migracions són els principals protagonistes de les mutacions demogràfiques dels barris de Barcelona. La renovació poblacional producte del ritme variable i geogràficament canviant entre el saldo migratori i el creixement vegetatiu està transformant el paisatge humà barceloní, alhora que traça noves fronteres a l'interior dels barris i en redefineix les exteriors. Tres són els factors cabdals, relatius, respectivament, a l'estructura i l'evolució de la població, la seva diversitat i la seva relació amb l'espai urbà.

La inèrcia de l'estructura de la població i la dinàmica marcada pel cicle econòmic.

Dues forces demogràfiques es troben a la base de la transformació dels barris de la ciutat: l'allargament de l'esperança de vida amb l'envelliment consegüent –de caire estructural–, i les migracions, de caire dinàmic. El primer és el que marca la inèrcia. El segon presenta dos vessants: els efectes de les migracions passades i els de les presents (i futures). El creuament d'aquests dos fenòmens amb el mercat de l'habitatge i el laboral tindrà una gran influència en la distribució territorial de la població i la seva renovació.

La diversitat territorial i demogràfica dels barris és tan important que no es pot extrapol·lar una imatge de conjunt. Aquesta diversitat s'expressa, en primer lloc, en l'estructura d'edats que afecta la demanda de serveis –relatius a l'escola, l'activitat o les estructures de la llar–; en segon lloc, la diversitat té relació amb el lloc de naixement –que segueix pautes de concentració i segregació estretament relacionades amb la desigualtat social–; en tercer lloc, la diversitat s'expressa també en el desequilibri relatiu per sexe –que marca les pautes de sociabilitat. Aquesta pluralitat es veu incrementada encara per la presència de la població flotant i estacional i l'ús que aquesta fa de l'espai.

Arrelament i identitat territorial. Cal tenir en compte que el barri forma part d'una

dinàmica ciutadana. Per això, l'arrelament i la identitat col·lectiva dels que hi viuen estan fortament vinculats al temps i a les expectatives de residència. Molts dels reptes de convivència i cohesió social tenen un component de xoc de generacions antigues i noves relacionades amb l'ús i definició de l'espai públic i el sentiment de pertinença al barri. Paral·lelament, cal tenir en compte que les identitats urbanes no sorgeixen exclusivament dels barris. Tenen a veure també amb el conjunt de la ciutat i en el fet que els infants d'avui, joves de demà, tindran en l'àmbit metropolità una de les seves referències primeres d'identitat –encara que no exclusives.

Noves accions polítiques a l'entorn de la demografia

En l'elaboració i execució de projectes de regeneració urbana cal no oblidar la demografia –com s'ha fet sovint en el passat–, tant en el seu vessant d'evolució de la població que habita la ciutat com de demos, expressió de la seva voluntat política. En aquest camp, les accions polítiques hauran d'anar dirigides prioritàriament a donar resposta a tres necessitats:

• **Replantejar-se la categorització de les poblacions en relació amb les polítiques públiques.** La rigidesa de la categorització de la població a través de la qual es pensen les polítiques públiques (infantesa, joves, adults, vellesa) xoca amb la transformació de la construcció social de les edats –tant en els límits biològics com en les seves funcions–, i amb la definició que en fan les persones immigrades. També contrasta amb la necessària reformulació dels papers de gènere adscrits a la diferència sexual (masculí/femení). Governar la ciutat, des d'aquesta perspectiva, requereix, d'una banda, entendre la complexitat i reconèixer l'heterogeneïtat i, de l'altra, participar en la seva reformulació d'acord amb aquestes mutacions.

• **Lluitar contra la pigmentocràcia i la polarització.** Cal evitar la segregació i concentració negatives o disfuncionals que s'acaben concretant en processos de polarització i encapsulament (sobretot residencial, però també escolar o laboral), expressió d'una estructura social segmentada. Una de les expressions d'aquesta segmentació és la pigmentocràcia, és a dir, la tendència a ordenar les desigualtats socials acolorint-les en funció dels prejudicis articulats al voltant del fenotip, l'origen i l'adscripció etnocultural o la religió dels veïns i veïnes. Alhora s'ha d'**afavorir la multiplicitat d'usos de l'espai i la concurrència de poblacions diverses** (per origen, edat o sexe).

• **Fomentar la identitat territorial com a espai de cohesió social.** La implicació en un projecte de transformació social a escala local és el factor més innovador quant a la formació d'una identitat compartida que es troba a la base de la cohesió social. La coparticipació i la defensa i creació d'espais comuns marcats per la interculturalitat apareixen, doncs, com a accions prioritàries. El punt de partida consisteix a determinar els agents de canvi i potenciar les iniciatives ja existents en l'àmbit popular.

4 Combatre la segmentació de la població per raons d'origen o d'edat, tot fomentant la identitat de barri com a espai de cohesió social.

MARINA SUBIRATS

Educació

L'educació: igualtat d'oportunitats i palanca de canvi

MARINA SUBIRATS

UNIVERSITAT AUTÒNOMA DE BARCELONA

L'educació, eina fonamental per al progrés de les persones

Dir que el Pla de Barris ha de donar la màxima importància a l'educació que s'hi imparteix és gairebé una obvietat. Això és així per dues raons fonamentals: perquè l'educació segueix sent, en aquest moment, l'eina més potent per trobar feina i per a l'ascens social, d'una banda; i de l'altra, perquè els nivells educatius assolits per les persones segueixen tenint una forta correlació amb el seu origen social. Sabem que és als barris més pobres on els nivells educatius de la població, i de la població jove, són més baixos. De manera que només fent un esforç per millorar l'educació en aquests barris podrem esperar que les seves generacions joves visquin millor que les actuals i sentin que formen part d'una societat que els ofereix vies de progrés. Per anar més enllà d'afirmacions genèriques i situar-nos en el nostre present, aquest punt de partida requereix algunes precisions.

La crisi, amb la pèrdua de llocs de treball i augment de l'atur, ha devaluat els títols acadèmics, de manera que es podria pensar que ja no són útils en el mercat de treball. És fals. Tota la informació disponible mostra que l'atur afecta molt més les persones amb nivells educatius baixos, i que **els títols acadèmics són una defensa davant d'un mercat de treball difícil**. Aquesta característica es mantindrà encara probablement per molt temps, i fins i tot pot ser que s'accentui. De manera que tenir cura de l'educació dels desfavorits és gairebé l'única manera, a mitjà termini, de millorar-ne les oportunitats d'inserció laboral i social i d'evitar-ne la marginació.

Malgrat la impressió generalitzada que l'educació és neutra en relació amb les classes socials, tots els estudis ens mostren que no és així: **el risc de fracàs escolar ha estat avaluat en sis vegades més alt per a l'alumnat procedent de famílies de nivells socioeconòmics baixos** que per al procedent de famílies de nivells socioeconòmics elevats. Un dels factors cabdals del fracàs escolar és la diversa qualitat dels centres

educatius. A Barcelona, la qualitat de l'educació és molt diversa si fem la comparació entre centres i també entre barris. En aquest sentit, cal un esforç especial per millorar la qualitat educativa als barris amb més dificultats, en els quals habitualment l'educació és també de menys qualitat.

Dit això, ens podem preguntar: quins són els elements bàsics que diferencien la qualitat de l'educació a Barcelona? La situació a la nostra ciutat és d'una forta **jerarquitització dels centres educatius**, a través, fonamentalment, de dos mecanismes: d'una banda, la diferència entre escola privada, concertada i pública i, de l'altra, la diferència interna dins mateix de l'escola pública. No és que la privada i concertada siguin millors que la pública, en conjunt; podem dir que a tots dos grups hi ha escoles molt bones i altres de molt deficientes. Però la pública és la que s'ha d'enfrontar amb dificultats afegides, procedents de l'alumnat immigrant, les retallades de personal –que han afectat molt més la pública que la concertada–, i sovint el baix nivell cultural de les famílies de procedència de l'alumnat, factors tots ells que fan molt més difícil la tasca del professorat.

En conjunt, no es tracta de dèficit de places escolars, encara que aquest dèficit es pot produir puntualment, ja sigui en moments de forta immigració i/o d'empobriment de la població que augmenta la demanda d'escola pública, o altres aspectes conjunturals. La manca d'equipaments es detecta sobretot en relació amb l'escola bressol, però no en la primària i secundària. **Cal resoldre la qualitat de la pública als barris més desfavorits i garantir que a través de l'escola es puguin detectar i resoldre problemes que afecten les criatures**, com les mancances alimentàries o altres privacions materials. I, al mateix temps, **cal fer de les escoles públiques, en aquests barris, centres d'irradiació cultural**, dignificats al màxim per les instal·lacions i el professorat, que hauria de ser el més preparat de tota la ciutat.

Orientacions de la política educativa municipal als barris

I què caldria fer per aconseguir un bon nivell educatiu a tota la ciutat, i especialment als barris més desfavorits? Com a criteris que haurien d'orientar la política educativa municipal en relació amb el Pla de Barris cal subratllar els següents:

- **Continuar amb la creació de la xarxa d'escoles bressol pública**, donant prioritat a la localització als barris més desfavorits i més deficitaris.
- **Assegurar el servei de menjador a totes les escoles situades a barris amb nivells de renda baixos** i convertir-lo en gratuït per a tots els nens i nenes procedents de famílies amb rendes baixes.
- **Assegurar també, a través de les escoles i en col·laboració amb els CAP, la revisió sanitària periòdica** de les criatures procedents de famílies amb dificultats, o de totes les criatures als barris més desfavorits. Aquesta mesura, que en períodes anteriors no semblava necessària, ho és ara, si tenim present els nivells de pobresa infantil detectats i creixents amb la crisi.
- Posar en marxa els mecanismes adequats perquè el professorat pugui fer el **seguiment d'algunes criatures amb amenaces especials**, com per exemple nenes de procedència diversa que a la pubertat desapareixen de les escoles o dels instituts abans d'haver completat els cicles formatius obligatoris. Així mateix, per a la prevenció de mutilacions com en el cas de nenes procedents de determinats països que corren el perill de ser mutilades sexualment.
- **Estudiar un per un els centres educatius als barris més deficitaris**, i veure com es poden dignificar les escoles que es troben en pitjors condicions, des del punt de vista tant de les infraestructures i equipaments com del professorat. **Fer un pla de millora escolar en aquests barris.**

• Com a part d'aquest pla, **analitzar la connexió existent entre els centres de primària i de secundària**, per assegurar-nos que en tots els barris hi ha la necessària continuïtat entre els dos cicles.

• **Comprovar també la implantació i desenvolupament en tots els barris deficitaris del "Projecte Èxit"**, un projecte municipal per evitar el fracàs escolar que es va iniciar fa uns 15 anys i que ha mostrat la seva eficàcia. En aquests moments es du a terme des del Consorci d'Educació de Barcelona (CEB).

• **Promoure la incorporació de les escoles dels barris més deficitaris a la xarxa "Escola Nova 21"**. Es tracta d'una xarxa d'innovació educativa que està canviant la manera de treballar als centres, i a la qual s'estan adherint voluntàriament. És del tot necessari que les escoles dels barris més desfavorits també hi participin, atès que aquest canvi de forma pedagògica és especialment adequat en zones de marginació cultural.

• **Analitzar per a cada barri la dotació de centres de formació professional** i l'adequació d'aquests centres a les característiques de l'entorn.

• **Posar en marxa un "projecte educatiu de barri"** que permeti atendre les necessitats específiques de cadascun en matèria d'integració escola/barri, camí escolar, educació d'adults, aculturació dels immigrants, reconversió professional, necessitats educatives especials, etc., i que permeti la col·laboració de tota la població en l'establiment de les necessitats i també de les solucions que es poden oferir.

5 Millorar l'oferta educativa dels barris per tal de fer-ne un instrument d'irradiació cultural i de progrés social.

CARME BORRELL I LUCÍA ARTAZCOZ

Salut

La salut: equitat social i autonomia personal

CARME BORRELL I LUCÍA ARTAZCOZ

AGÈNCIA DE SALUT PÚBLICA DE BARCELONA

La salut, les desigualtats en salut i els determinants socials de la salut

Una definició de salut àmpliament utilitzada és la del Congrés de Metges i Biòlegs de Perpinyà de 1976 que la considera “com aquella manera de viure autònoma, solidària i joiosa” la qual cosa posa en evidència que la salut és una via de promoció de la llibertat i l’equitat de les persones. Tenint en compte aquesta definició, cal assenyalar que la majoria de persones no té una situació vital, econòmica o laboral adequada amb la qual poder gaudir d’una vida saludable.

Les desigualtats socials en salut es produeixen quan no existeixen les mateixes oportunitats de desenvolupar el màxim nivell de salut per part de tota la població. Aquestes desigualtats són el resultat de les diferents oportunitats i recursos relacionats amb la salut que tenen les persones en funció de la seva classe social, sexe, territori o ètnia, fet que es tradueix en una pitjor salut en els col·lectius socialment menys afavorits (les persones de classe menys privilegiada, les dones o de territoris més pobres).

És important assenyalar que les desigualtats en salut són el resultat de la situació en què la població creix, viu, treballa i envellaix, i del tipus de sistemes que s'utilitzen per combatre la malaltia. **Les condicions en què la gent viu i mor estan determinades per dinàmiques polítiques, socials i econòmiques que determinen les seves condicions de vida i treball.** Tots aquests factors són els “determinants socials de la salut”, o sigui els factors socials que estan relacionats amb la salut i que es distribueixen de manera desigual entre grups socials. És important tenir en compte que la salut de la població depèn fonamentalment d’aquests factors socials. Per això, la millora de la salut i l’equitat requereixen dur a terme polítiques, programes i intervencions que englobin tots els sectors socials fonamentals a cada societat, el que s’ha anomenat “salut en totes les polítiques”. Les polítiques impulsades des de sectors no sanitaris,

com ara l’educació, el mercat de treball, la família o l’habitatge, tot i que no acostumen a tenir en compte de manera explícita la salut, de fet tenen un gran impacte sobre la salut de la població. Per exemple, les mesures d’austeritat impulsades per afrontar la crisi econòmica a molts països d’Europa han contribuït al deteriorament de la salut i l’increment de les desigualtats en la salut.

Actualment la major part de la població viu en **àrees urbanes**. Aquestes àrees tenen **característiques específiques** (comparades amb les àrees rurals) que influeixen la salut de les persones que hi viuen: a) tenen una alta densitat de població i, a més, és una població diversa, de diferents nacionalitats, cultures o religions; b) a les ciutats hi sol haver un ampli ventall de recursos humans que poden influir en la salut, com per exemple les organitzacions comunitàries o els sindicats; c) tenen serveis més accessibles per a la població, com per exemple els serveis de salut, educatius, etc.; d) són àrees que mantenen una intensa relació amb altres territoris (àrea metropolitana, comunitat autònoma, país, etc.), i e) les desigualtats en salut acostumen a ser molt marcades, ja que existeixen barris on es concentra la població més desafavorida, que té pitjors indicadors de salut, i altres barris on passa just a la inversa. Un exemple és la diferència en l’esperança de vida en néixer entre barris de Barcelona, que ha arribat a ser d’11 anys entre el barri que la té més alta i el que la té més baixa.

A les àrees urbanes, els **determinants socials** de la salut es poden agrupar en: a) governança tant dels poders públics, com d’altres actors; b) context físic que inclou l’entorn construït, la mobilitat, les condicions ambientals, etc.; c) context socioeconòmic, referit a les condicions de vida i treball de les persones; i d) els entorns on les persones viuen (barri, escola, lloc de treball, etc.), que estan influenciats pel context tant físic com socioeconòmic. Tots aquests factors canvien segons els eixos de desigualtat com la classe social, el gènere, l’ètnia o el territori.

El Pla de Barris com a política per reduir les desigualtats en salut

Programes com el Pla de Barris poden beneficiar la salut de la població resident als barris més desafavorits ja que impliquen canvis en els determinants de la salut i, concretament, millores en la governança i en els contextos físic i socioeconòmic. El Pla de Barris és una política anomenada “selectiva” ja que es focalitza en els barris que tenen més necessitats. És una política complementària a altres que tenen cobertura pràcticament universal a la nostra ciutat (com per exemple, l’atenció sanitària o les polítiques educatives).

Per tal que el Pla de Barris sigui efectiu per millorar la salut de la població, cal tenir en compte algunes característiques importants:

- **Les intervencions han d’estar basades en les necessitats, els recursos de la comunitat i en l’evidència de la seva efectivitat** i han de ser, a més, generadores d’evidència que permeti avaluar-ne els efectes en termes de la salut de la població.
- **Les actuacions dirigides a disminuir les desigualtats en salut han de ser necessàriament multisectorials.** Tal com s’ha comentat anteriorment, les causes fonamentals que creen la salut i les desigualtats en salut estan arrelades en la vida quotidiana i les competències per actuar-hi recauen fonamentalment en les condicions de vida i de treball.
- **S’ha de promoure i facilitar la participació de totes les persones involucrades,** tant els professionals com les entitats i els habitants dels barris. Les poblacions diana del programa amb freqüència té diferents actituds, valors i preocupacions que els responsables polítics i els professionals, per tant, és important incloure aquesta població en tot el procés.
- **És necessari desenvolupar un treball en xarxa,** de manera que cada integrant

de la xarxa –serveis, veïnatge, grups i entitats– aporti els seus actius (habilitats, coneixements, recursos, etc.) per a l’assoliment dels objectius plantejats. Aquest treball demana temps per poder crear confiança i complicitats entre sectors molt diversos i completar el teixit necessari per portar-ho a terme. Sovint, els temps dels governs estan marcats pels anys de mandat, fet que pot perjudicar la creació de les xarxes necessàries. Cal tenir una visió a llarg termini i dedicar el temps necessari a crear aquestes complicitats.

- Com qualsevol altre programa, **és clau poder avaluar l’impacte en la salut del Pla de Barris.** Aquesta avaluació s’ha de fer del procés de les actuacions realitzades i també de l’impacte en la salut i en les desigualtats en salut a llarg termini i ha d’estar present des de l’inici de la implementació d’intervencions.

Els nivells de salut i de desigualtats en salut de la població depenen, majoritàriament, de factors socials i, per tant, s’han d’abordar des d’aquesta perspectiva. **El Pla de Barris pot ser una política clau per millorar la salut de la població i disminuir les desigualtats en salut a Barcelona.**

6 Fer del pla de barris una eina per reduir les desigualtats en matèria de salut, a través d’intervencions transversals, participatives, avaluables i en xarxa.

HELENA CRUZ GALLACH

Gènere

La perspectiva de gènere: exigència i necessitat

HELENA CRUZ GALLACH

INSTITUT DE GOVERN I POLÍTIQUES PÚBLIQUES. UNIVERSITAT AUTÒNOMA DE BARCELONA

Gènere, justícia social i benestar

Les polítiques de regeneració urbana han **d'incorporar de manera preeminent la perspectiva de gènere** en la seva concepció i el seu desenvolupament. Aquesta necessitat es deriva d'una raó principal: sense perspectiva de gènere les polítiques urbanes no atenen les necessitats de la gran part de la població. **Les dones, però també els infants, la gent gran o les persones amb mobilitat reduïda, pateixen amb especial intensitat les mancances** urbanístiques, econòmiques i socials que afecten els barris acollits al Pla. Tradicionalment, les ciutats han tendit a ser dissenyades per a individus que han desenvolupat més tasques laborals que de cura. Aquest fet ha traslladat a la configuració de la ciutat una distribució d'usos, un disseny d'espais públics, una configuració d'equipaments i uns recorreguts del transport públic especialment afavoridors per als homes.

El Pla de Barris, que té la voluntat de combatre les desigualtats existents a la ciutat de Barcelona, és l'instrument que ha de permetre tenir **una mirada global de les desigualtats existents en tots els àmbits de la vida entre homes i dones**, però també entre joves i grans, o entre grups vulnerables i col·lectius apoderats. Alhora, les polítiques de regeneració urbana als barris, que es caracteritzen per intervenir de forma integral en un àmbit territorial concret, són també l'oportunitat per trencar amb les barreres sectorials a través de les quals es desenvolupen les accions públiques a la ciutat.

Situar la perspectiva de gènere i les necessitats de les dones al centre de l'atenció permetrà donar visibilitat no només a les necessitats que comporta el desenvolupament de tasques de cura i la reproducció de la vida, sinó també incorporar els requeriments d'altres grups de la població com infants o gent gran. Per aquesta raó, l'orientació del Pla de barris a través de **la mirada i el lideratge de les dones és, alhora, una necessitat i una garantia** perquè aquest beneficiï el conjunt de la població.

En efecte, les dones són **les principals usuàries dels espais comuns** dels barris: els equipaments, les zones verdes, els espais públics... Aquest fet, derivat de les tasques socials reproductives que les dones assumeixen en proporció més elevada que no pas els homes, fa que en pateixin amb particular intensitat els dèficits i les mancances.

D'altra banda, les dones han de fer front sovint a **costos afegits en l'ús de la ciutat**. Per exemple, el temps que les dones empren en desplaçaments és, en moltes ocasions, superior al dels homes: fan, en igualtat de condicions laborals i d'edat, més viatges per raons de serveis i per prendre cura del grup familiar i, a més, tenen més propensió a utilitzar el transport públic que els homes.

En tercer lloc, les dones –igual que les persones LGTBI– pateixen **riscos específics en matèria de seguretat i violència de gènere** que dificulten el seu ús dels espais urbans, el gaudi del seu dret a la ciutat i la seva autonomia personal.

Al costat d'aquests problemes, **les dones tenen un paper de primer ordre en la resposta solidària i cívica** que en els barris han permès fer front al retrocés dels drets ciutadans i dels serveis públics. Així, tot i que, com ocorre sovint, la seva visibilitat és reduïda, són les dones les que en moltes ocasions **encapçalen i gestionen les accions solidàries i d'innovació social** als barris: bancs de temps, bancs d'aliments, menjadors solidaris, cooperatives de consum, atenció als infants i la població gran, entre molts d'altres.

Críteris per a la incorporació de la perspectiva de gènere

El Pla de Barris ha de prendre **la perspectiva de gènere com un criteri prioritari**. En primer lloc, per una raó òbvia **d'equitat i justícia**. Però també perquè **sense les dones seria impossible de portar endavant amb èxit projectes de regeneració urbana sòlids**

i duradors. Per això –a partir de l’aprenentatge derivat del desenvolupament de la Llei de Barris i de la tasca de grups com el Col·lectiu Punt 6 de dones arquitectes–, considerem que el Pla hauria d’incorporar els següents criteris en matèria de gènere:

- **Incorporar l’equitat com a objectiu en totes les actuacions del Pla de Barris**, per evitar que el gènere esdevingui una política sectorial més.
- **Fomentar la participació i el lideratge de les dones i les seves organitzacions** en el procés de planificació, gestió i seguiment dels plans d’actuació a desenvolupar a cada barri.
- **Reservar per a les actuacions destinades a promoure l’equitat de gènere una part dels recursos** destinats als projectes a executar a cada barri.
- **Concebre, implantar i habilitar els equipaments de barri** perquè siguin polifuncionals i estiguin adaptats a les necessitats de tota la ciutadania, **facilitant la coresponsabilitat de les cures**.
- **Promoure formes de participació i gestió en els equipaments que facilitin l’apoderament de les dones** i de col·lectius tradicionalment invisibilitzats.
- **Parar atenció en els projectes de remodelació i millora física de l’espai públic** a les condicions que permetin les dones, i els col·lectius com infants, gent gran, persones amb mobilitat reduïda, de sentir-los com a propis, facilitant-ne l’accessibilitat i atenent els requeriments en matèria de seguretat (ús de les plantes baixes, il·luminació, visibilitat, etc.).
- **Dissenyar els projectes d’habitatge públic, protegit i dotacional** amb criteris que afavoreixin la socialització de les tasques domèstiques i l’autonomia de les dones (espais comuns, serveis col·lectius, etc.).
- **Establir formes de mobilitat sostenibles i segures** tant a l’interior dels barris (recorreguts a peu, accés als serveis i al transport públic) com a l’accés des del barri al conjunt de la ciutat, per facilitar la vida quotidiana.
- **Impulsar l’organització autònoma de les dones a cada barri** i la seva participació

en les actuacions i organitzacions veïnals, així com en els processos institucionals de participació i representació.

- **Visibilitzar el paper de les dones** en els processos de construcció dels barris i la seva identitat, tant pel que fa a la memòria històrica de cada barri com a la seva situació actual.

7 Incorporar en el disseny i l’aplicació del Pla de barris la perspectiva de gènere per tal de promoure l’organització i la millora de condicions de vida de les dones.

ISMAEL BLANCO

Innovació social

La innovació social: l'acció ciutadana en la transformació dels barris

ISMAEL BLANCO

INSTITUT DE GOVERN I POLÍTQUES PÚBLIQUES, UNIVERSITAT AUTÒNOMA DE BARCELONA

La importància creixent de la innovació social i l'acció ciutadana

La necessitat de la participació per augmentar l'eficàcia i el suport social de les polítiques de transformació de barris és un fet força acceptat. Els beneficis potencials de la participació en aquest tipus de polítiques són diversos: més capacitat de diagnosi dels problemes i de les oportunitats de canvi; més creativitat i innovació a l'hora de pensar en possibles actuacions; més acceptació i suport social als projectes que es duen a terme; més coresponsabilitat en el desplegament de les actuacions; reforç de les capacitats d'acció col·lectiva per part de la ciutadania; seguiment i avaluació compartida dels resultats; desenvolupament i consolidació de xarxes de col·laboració publicocomunitària. El que acostuma a generar debat, però, és la concreció d'aquest principi general: qui té legitimitat per participar-hi?, on i quan s'ha de produir aquesta participació? Les propostes ciutadanes, han de ser vinculants?, quin grau de coresponsabilitat es pot demanar a la ciutadania?

Avui, el debat sobre el paper de l'acció ciutadana en la transformació dels barris es veu fortament condicionat per les conseqüències socials i territorials de la crisi. Les necessitats socials als barris més desafavorits han crescut d'una forma intensa en els darrers anys, alhora que el context econòmic i les polítiques d'austeritat imposen fortes restriccions a la capacitat d'actuació de les institucions. La innovació social se'ns presenta sovint com una resposta a la tensió entre necessitats socials en augment i capacitats institucionals en retrocés (o, si més no, en situació d'estancament). La innovació social fa referència a "noves idees, productes, serveis o models que satisfan necessitats socials (amb més eficàcia que les seves alternatives) i que alhora creen noves relacions socials o col·laboracions". La innovació social serà "innovadora" en la mesura que comporta el desenvolupament d'alternatives als models dominants de provisió de béns i de serveis. La innovació social serà "social" si es basa efectivament

en la promoció de fórmules cooperatives de satisfacció de necessitats col·lectives.

L'èmfasi actual en la innovació social (i en altres mirades properes com la dels comuns urbans, l'autogestió, l'acció comunitària, l'economia social o les economies comunitàries) **reflecteix un canvi d'accent en el paper que s'espera que tingui l'acció ciutadana en la transformació dels barris**: ja no es tracta tant (o no només) de facilitar que la ciutadania expressi a les institucions les seves demandes i preferències per tal que siguin canalitzades en forma de polítiques públiques; es tracta també, o potser prioritàriament, de **promoure noves formes d'acció ciutadana des de les quals satisfer, autònomament o a través de la coproducció amb les institucions, diferents tipus de necessitats col·lectives**. Espais autogestionats, xarxes d'intercanvi, horts comunitaris, grups de criança compartida, habitatges cooperatius, grups d'ajuda mútua, xarxes telemàtiques ciutadanes, monedes locals, grups de consum cooperatiu... són alguns exemples d'aquest tipus de pràctiques comunitàries.

De fet, **aquest tipus de pràctiques han experimentat un creixement notable en els darrers anys**, ja sigui com a resposta directa a les situacions d'escassetat generades per la crisi i l'austeritat, ja sigui amb l'objectiu de promoure alternatives. **La seva expansió, però, no es distribueix de forma equitativa al territori**, ans al contrari, aquest tipus d'accions ciutadanes tendeixen a concentrar-se a barris d'estatus socioeconòmic mitjà, amb una important tradició associativa, més que no pas als barris on es concentren els dèficits socials i urbans més intensos, on el teixit social acostuma a ser més feble i desarticulat. Així, doncs, **les capacitats d'innovació social als barris depenen de la fortalesa del teixit social preexistent, més que no pas de la intensitat de les necessitats socials que pateix la població**. Es planteja, doncs, un risc que cal tenir molt present: sense una acció compensatòria per part dels poders públics i dels moviments socials, la innovació social podria acabar esdevenint un factor que agreugi les desigualtats entre barris, més que no pas disminuir-les.

criteris per a l'enfortiment de l'acció ciutadana als barris

De tot això es desprèn la necessitat de comptar amb l'acció ciutadana com un dels trets essencials i definitoris del Pla de Barris. Per tal d'enfortir-la és necessari, al nostre parer, seguir tres línies d'actuació principals.

- **La promoció de la participació ciutadana en el disseny i la implementació de les polítiques públiques de transformació de barris.** Convé definir una **arquitectura institucional bàsica de la participació comuna** que permeti abastar les diferents dimensions dels programes de transformació de barris: diagnòstic, disseny, implementació i avaluació. **Aquesta arquitectura institucional hauria de permetre equilibrar els principis polítics de l'eficàcia i la inclusivitat.** Per això, és important constituir espais de reconeixement de les entitats més arrelades al territori i de les persones que habitualment han assolit funcions de lideratge veïnal. L'arquitectura institucional de la participació, però, hauria d'anar més enllà dels activismes tradicionals, de manera que promogui i reforci la participació d'entitats petites i de grups informals, i afavoreixi també el desenvolupament de nous lideratges comunitaris.

- Complementar els espais formals de participació a través del **foment de processos d'innovació social que permetin satisfer necessitats col·lectives diverses a través de l'acció comunitària.** Aquesta línia d'acció comporta, bàsicament, **identificar i posar en relació tres elements:** a) les **necessitats socials**, particularment aquelles que podrien ser cobertes a través d'accions comunitàries; b) els **projectes i recursos** en el territori susceptibles de ser reforçats a través de processos de reescalament i d'articulació en xarxa; i c) les **línies d'actuació**, orientades a posar en marxa nous projectes per ser desenvolupats a través de la cooperació publicocomunitària.

- **Reforçar les capacitats d'acció col·lectiva als barris i entre els col·lectius on aquestes capacitats són més dèbils.** Les capacitats d'acció ciutadana són desiguals segons els barris, i també dins dels mateixos barris segons els col·lectius socials.

Convé desenvolupar polítiques d'apoderament comunitari que activin i reforcin nous activismes socials a través de processos de conscienciació, capacitació i acompanyament d'experiències, amb incidència especial als barris on les capacitats d'acció ciutadana són més febles i entre els grups socials menys organitzats.

8 Promoure i reforçar l'acció ciutadana en les polítiques de transformació dels barris i la cobertura de necessitats socials.

CARME TRILLA

Habitatge

L'habitatge assequible: instrument per combatre la desigualtat i la segregació

CARME TRILLA
FUNDACIÓ HÀBITAT 3

Les desigualtats en matèria d'habitatge

Les dificultats en l'accés a l'habitatge són una de les causes estructurals en l'agreujament de les desigualtats urbanes. Això es deu a dues raons: d'una banda, el cost d'accés i manteniment de l'habitatge grava amb especial intensitat els grups socials amb menys ingressos; de l'altra, la diferent capacitat d'accedir a l'habitatge és una de les raons principals de la segregació urbana i de la concentració dels grups socials més desafavorits als barris amb dèficits urbanístics més importants. En els darrers anys, un conjunt d'elements han vingut a agreujar aquesta situació. Es tracta dels factors següents:

- **Concentració de risc d'exclusió residencial a causa de la pitjor relació ingressos/cost de l'habitatge.** Els preus de l'habitatge a Barcelona són, en termes comparatius, més elevats i homogenis que a moltes ciutats europees. Això accentua les desigualtats de renda ja que les rendes familiars més baixes no disposen d'una oferta de preus d'habitatge significativament inferior als dels barris amb preus mitjans de la ciutat. Aquest "principi" només es trenca, relativament, en ubicacions amb construcció molt degradada on es concentra població en risc d'exclusió residencial.
- **Menor presència relativa d'oferta d'habitatge de lloguer.** Barcelona disposa d'un parc de lloguer privat molt superior al de la majoria de ciutats de l'Estat espanyol: el 30% del total. Però el repartiment d'aquest parc per barris és molt desigual, atès que la seva existència deriva de les formes primigènies d'urbanització i construcció. Això contribueix a exacerbar les desigualtats ja que és justament en els barris amb menor disposició de parc de lloguer on es concentra la població amb ingressos més baixos, que n'és la principal demandant.
- **Concentració de parc d'habitatges en males condicions de construcció i de manteniment.** La distribució per barris del parc d'habitatges també presenta diferències

importantes pel que fa a l'estat de conservació, que prové dels sistemes constructius originaris, però també de les estratègies de manteniment i de rehabilitació que s'han desenvolupat. Les polítiques públiques de foment de la rehabilitació s'han marcat fins avui com a objectiu fer atractiva aquesta activitat però sovint no han tingut prou en compte les dificultats de moltes persones per poder emprendre iniciatives de rehabilitació per manca de coneixements tècnics, jurídics o econòmics. Això ha fet que el mapa de la distribució de la rehabilitació efectiva doni imatges molt diferents segons barris.

- **Concentració d'habitatge amb ús inadequat.** Molts dels barris on el Pla de Barris es proposa d'intervenir pateixen de mals en l'ús dels habitatges –alguns endèmics, altres sorgits de la bombolla immobiliària 1997-2007 i altres de l'etapa actual de crisi–. Són la sobreocupació, la utilització i lloguer d'infrahabitatges com a habitatge habitual, i tot això simultàniament amb el creixement del nombre d'habitatges desocupats.

- **Escassa oferta de sòl residencial.** És un tret característic de la ciutat el seu rebliment urbanístic i, per tant, el petit marge de nou creixement que té per proveir de nous habitatges les necessitats de les llars. Una bona part d'aquest dèficit es produeix de manera ostensible en alguns dels barris acollits al Pla, amb la qual cosa es fa difícil compensar les altres mancances d'habitatge amb noves ofertes més ajustades a les seves necessitats específiques.

- **Risc de contaminació dels principals problemes immobiliaris.** La major part dels barris objecte d'intervenció no es troben encara en el focus dels inversors en habitatge d'ús turístic però aquest fenomen ja està contaminant tots els barris de la ciutat mitjançant la inflació dels preus dels lloguers i, probablement, acabarà també contaminant-los amb la presència directa de l'ús d'habitatges per a finalitats que no són les de residència habitual, cosa que comportarà encara una oferta d'habitatge menor i una expulsió de la població resident.

Críteris principals en matèria d'habitatge

El tractament de molts dels problemes esmentats requereix, en bona part dels casos, un àmbit territorial més ampli que el de la mateixa ciutat de Barcelona. Tanmateix –sense perdre de vista la necessitat d'una estratègia i unes polítiques d'habitatge d'abast com a mínim metropolità–, les actuacions que es portin a terme dins de la ciutat poden representar també una contribució decisiva. En aquest sentit, per fer front a la problemàtica de l'habitatge en connexió amb el Pla de Barris resulta convenient, al nostre entendre, seguir els críteris següents:

• **Posar en marxa de forma ràpida experiències pilot de gestió de l'habitatge als barris.** Aquestes iniciatives han de tenir com a objectiu fer front a alguna de les problemàtiques més punyents i que siguin abordables a curt termini. D'una banda, **la cerca intencionada d'habitatges buits i degradats** per arribar a acords amb els propietaris amb l'objectiu de fer-ne una rehabilitació que els doti de condicions d'habitabilitat i es puguin destinar a ús de lloguer social; Així mateix, resultaria molt positiu implicar els mateixos residents del barri –especialment els que es troben en situació d'atur– en la rehabilitació d'aquests habitatges. De l'altra, **la posada en marxa experiències col·laboratives amb el tercer sector social** per a la mediació en problemes de convivència i de dificultats de manteniment dels habitatges.

• **Activar tots els recursos legals disponibles per a la gestió de l'habitatge.** Per això, cal desenvolupar reglamentàriament alguns dels principis que la legislació catalana preveu, com són, pel que fa a la **conservació del parc i a la provisió d'habitatges en el sòl urbà consolidat**, la determinació d'**àrees de conservació i rehabilitació** (art. 36 de la Llei 18/2007, del dret a l'habitatge) i/o l'establiment de convenis de rehabilitació (art. 39, de la Llei 18/2007 del dret a l'habitatge); la determinació d'**àrees de tanteig i retracte** (art. 15, de la Llei 18/2007, del dret a l'habitatge), i la **introducció de l'obligació de percentatges d'habitatge de protecció pública** en tota remodelació urbana i

d'edificis en el sòl urbà consolidat (art. 17, de la Llei 18/2007, del dret a l'habitatge).

• **Millorar la dignitat i la qualitat de l'habitatge.** Amb aquesta finalitat, cal desenvolupar la **declaració d'inhabilitat d'habitatges** (art. 33, de la Llei 18/2007, del dret a l'habitatge) i l'aplicació de mesures de **foment de la recuperació o de mesures sancionadores en els habitatges buits**, ponderant la millor conveniència de les diverses mesures segons el tipus de tenidor de l'habitatge.

• Així mateix, dins els estrets marges de sòl disponibles, cal **promoure habitatge de lloguer social i assequible**, públic o en col·laboració amb agents privats sense ànim de lucre, adreçat a la població més vulnerable dels barris.

• Finalment, **és necessari avançar en la disponibilitat de la informació estadística** corresponent a cada un dels problemes assenyalats per tal que les propostes d'intervenció es puguin mesurar amb la màxima precisió, tant pel que fa al volum i els impactes previstos com a les exigències de finançament i pressupostàries.

9 Impulsar la promoció d'habitatge assequible com a element central i inseparable de les polítiques de regeneració dels barris.

PERE SERRA

Comuns urbans

Els comuns urbans: espai públic, equipaments i remodelació urbana

PERE SERRA

INSTITUT CATALÀ DEL SÒL

La remodelació urbana a Barcelona

En la recent declaració de Quito (Habitat-III) es contenen els trets fonamentals del model d'actuació pública en els teixits urbans: **es tracta de treballar reciclant els teixits existents de manera que el resultat sigui l'obtenció d'una societat més inclusiva, més sostenible i més cohesionada**. En resum: treballar en el reciclatge urbà, abandonant estratègies expansives insostenibles, i fer-ho no tan sols pensant en les qüestions físiques i formals de l'ordenació i la construcció sinó, molt especialment, en les persones i el medi ambient.

Els barris perifèrics de les grans ciutats europees varen ser, en un moment determinat del segle XX, lloc d'arribada de milers de famílies que buscaven la porta d'accés a un futur millor. Aviat van ser vistos com a acumulacions d'habitatges econòmics, sovint infrahabitatges, que conformaven espais estigmatitzats, "excrescències cancerígenes d'una ciutat sana", segons l'economista Doug Sanders. En realitat eren tot el contrari, com ha demostrat la seva història. En molts casos han pogut esdevenir **llocs en els quals és possible eradicar la pobresa extrema i reclamar el final de les desigualtats**. Llocs que han funcionat com a **xarxa de relació i suport**, que han donat seguretat i protecció, i han acabat configurant una **identitat pròpia** que s'ha estès als seus habitants, que han trobat en l'orgull de la pertinença un element de prosperitat.

A Barcelona aquesta és la història de bona part de les nostres perifèries urbanes, avui centralitats metropolitanes. Els barraquismes dels anys quaranta i cinquanta obligaren la Dictadura a desplegar polítiques de construcció pública de baixa qualitat en perifèries, especialment a llevant, on es varen anar formant barris d'aglomeració que obeïen a quells paràmetres urbans i s'anaren formant les condicions per aquella presa de consciència social. Barris en els quals no hi havia de res, llevat dels valors humans, però en què mancaven els dos comuns fonamentals: **l'espai públic**, que és

la prolongació natural de la casa, l'espai de relació principal, l'espai democràtic per excel·lència, on succeeixen totes les coses, on neixen els lideratges, on es concreten les reivindicacions. I **els equipaments**, que són els que conformen el nivell de qualitat social del barri, els que fixen la població al territori i els que donen resposta a les demandes d'una societat més justa.

Fou en aquests barris on la lluita democràtica concretà els primers lideratges i assolí els primers èxits, bàsicament en serveis essencials com ara **l'aigua, l'electricitat, el clavegueram i el transport urbà**. Però tota la resta quedava per fer: els espais lliures eren descampats insultants amb topografies impossibles i els equipaments –més enllà dels religiosos–, una quimera.

Quan es recuperà la democràcia als nostres ajuntaments, se certificà la situació real: bona part d'aquests barris havien estat abandonats no tan sols per l'Administració, sinó també per aquella població que havien aconseguit pujar a l'ascensor social en els temps de desenvolupament econòmic. La població envellida i atrapada no s'havia pogut organitzar per reclamar les accions bàsiques i alguns barris havien esdevingut indrets de pobresa extrema i d'inseguretat. Això en altres indrets i cultures s'hauria resolt amb una política errònia de demolició general i trasllat que hauria suposat esborrar el passat i el futur de milers de persones.

Per fortuna, molts dels nostres barris perifèrics havien pugat, a través de les reivindicacions del moviment veïnal, per esdevenir centrals des del punt de vista social. Així, en bona part dels casos, el model plantejat va ser molt més intel·ligent: actuar sobre el teixit existent respectant la població, dotar-la de nous habitatges, de nous programes socials, de nous espais lliures més inclusius i segurs, de nous equipaments de qualitat que cobrissin tot el ventall de les necessitats de la població. Això és el que hem vingut a denominar **"remodelació"**. Intervenir quirúrgicament, tan a fons com sigui necessari, per tal que continuïn funcionant com a instruments del benestar i la

justícia social, generant oportunitats d'ascens i progrés sense necessitat de marxar, i mantenint els factors genuïns de la seva pròpia identitat. I cal remarcar identitat perquè es tracta d'un element clau en la història de cada barri. En definitiva, posar les persones en el centre dels programes, que és el que proposa la Declaració de Quito en la definició de la Nova Agenda Urbana, i que en els nostres barris s'ha tractat de fer a l'hora d'enfrontar-se a les conseqüències de les patologies estructurals (programes de substitució d'habitatges afectats d'aluminosi) o de situacions de mancances i decadència (Llei de barris).

No obstant això, la crisi econòmica i financera del 2008 ha generat efectes addicionals que han agreujat considerablement la situació. La pèrdua de la propietat per milers de famílies, l'aparició de l'emergència cronificada en percentatges insostenibles de la població i les insuportables taxes d'atur han creat un nou paisatge en el qual la segregació espacial de la ciutat s'ha accentuat, amb indicadors que han sobrepassat els límits d'alarma a molts indrets.

Els comuns urbans en els processos de rehabilitació i remodelació: criteris

És hora de tornar a intervenir amb contundència, mantenint els principis de les experiències dels programes de remodelació i millora de barris desplegats els darrers anys, però posant un accent molt especial en la nova situació d'emergència social i cercant, per tant, elements d'inclusió. Això confereix als espais comuns –espais públics i equipaments– una importància cabdal dintre d'uns programes integrals. Per a la seva gestió en el marc del Pla de Barris cal tenir en compte, al nostre entendre, els criteris següents:

- **Projectar i construir l'espai públic i completar o refer el conjunt dels equipaments tenint en compte els destinataris de les inversions.** Per això caldrà potenciar, tant com sigui possible, la participació de la ciutadania, que no tan sols esdevindrà usuària, sinó que haurà de ser protagonista de la definició del programa i de la gestió de la nova ciutat. Aquesta capacitat de protagonisme configurarà de fet, en bona mesura, el termòmetre de l'èxit o fracàs del programa.

- **Potenciar la inclusivitat i l'ús democràtic dels espais comuns als barris.** Des d'un punt de vista pràctic, aquestes accions han de ser extraordinàriament pedagògiques i han d'estar presidides de la voluntat de fer dels espais comuns un element d'integració i d'identitat de tots i totes. De res serveix dissenyar un espai públic de primera qualitat formal si no és estimat, usat, volgut i apropiat pels seus veïns i veïnes, si no respon als seus desitjos, o si no és un lloc de convivència, intercanvi, joc, lleure i exercici dels drets fonamentals de la població. Alhora, també és important assolir fites de qualitat que reforcin el sentit d'identitat per al veïnat, l'orgull de pertinença al lloc. En aquest equilibri rau l'èxit o el fracàs del projecte. I aquí els professionals del disseny i de la participació tenen un repte a superar: el de dissenyar processos i mecanismes idonis per obtenir els resultats òptims.

- **Enfortir la xarxa d'equipaments tot pensant més en la seva utilitat i utilització pràctica per part del veïnat que no pas en la seva imatge.** Els equipaments han de ser concebuts per fer-los servir, no pas per inaugurar-los. Quan el territori té al seu abast els serveis propis de la vida urbana amb una qualitat de resposta i servei raonable, el barri se sent ciutat i té assegurat el seu futur.

En resum, regenerar, remodelar els barris amb objectius de sostenibilitat social, econòmica i mediambiental significa intervenir des del respecte i el reconeixement de la seva pròpia identitat, amb accions físiques i programes socials i econòmics. Pel que fa als comuns urbans, cal perseguir tres objectius essencials: **mantenir la singularitat del seu caràcter** com a lloc d'activitat i relació; **millorar els seus espais públics,**

vetllant pels factors d'inclusivitat, seguretat, manteniment, ús democràtic i disseny que fomentin la incorporació de l'espai al sentiment patrimonial dels ciutadans; **crear i mantenir una xarxa d'equipaments** que doni resposta a totes les necessitats de la ciutadania i permetin la seva participació en els models de gestió, tot plegat acompanyat dels corresponents programes d'eradicació de l'absentisme, millora de la convivència, difusió dels valors de la interculturalitat, equitat de gènere, accés a l'esport, beques, etc. que configuren un autèntic model de ciutat inclusiva, sostenible i equilibrada.

10 Fer dels comuns urbans –espai públic i equipaments– un eix central de les polítiques de rehabilitació urbana i d'identitat dels barris.

MERCÈ TATJER

Patrimoni

La memòria urbana: patrimoni i identitats col·lectives

MERCÈ TATJER
UNIVERSITAT DE BARCELONA

La memòria menystinguda de les perifèries

Bona part dels espais urbans en els quals el Pla de Barris de Barcelona es proposa d'intervenir estan compostos per polígons urbanitzats d'un sol cop, després de destruir i esborrar la seva anterior petjada geogràfica creada al llarg de segles. Tanmateix, **la majoria d'aquests nous barris tenen una història i un patrimoni sovint silenciats**, que poden contribuir a donar fites de significació que permetin crear connexions entre el seu passat, el seu present i el que ha de ser el seu futur. Aquestes fites de caràcter patrimonial estan formades per **elements materials** (restes d'edificacions, arbrats, espais públics o encara sense urbanitzar, fotografies, noms de carrers, antics comerços o botigues...), però també **elements immaterials**, recuperats per la memòria dels seus residents.

La reivindicació, estudi, conservació i senyalització d'aquest patrimoni pot generar propostes innovadores, malgrat estar esborrat i sovint sense restes materials més enllà dels documents, cartografia o records del veïnat més gran. La pregunta de com era el territori rural desaparegut –però ple de connotacions històriques–, com es van crear cada un dels barris o com s'aconseguí guanyar les primeres reivindicacions, cal respondre-la no només des del sentiment del temps perdut, sinó del diagnòstic de la seva complexitat i com a exemple del futur.

D'altra banda, en un context en el qual es reivindiquen valors més ecològics, menys productivistes i consumistes, **repensar el passat, d'una forma rigorosa i crítica, ens pot portar a idees i projectes innovadors**, especialment en un moment que tenim la possibilitat de treballar en plans de barri, com els que estan en curs, en els quals s'accentua el vessant social de la intervenció al territori.

Els llaços entre el passat i el present són sovint potents i permanents, mes enllà del que se sol dir : “ha canviat del tot”, “tot és nou”, “ningú se'n recorda”. O com alguns

arquitectes van dir de forma equivocada, “la perifèria no té història”.

Precisament, **mantenir i reivindicar aquest patrimoni del passat ens permet recordar o rememorar**. Això resulta del tot necessari per tal de comprendre el present. Per exemple, els models urbanístics que inspiraren la construcció de barris com els de l'Eix del Besòs se solen considerar superats, tot oblidant que els interessos econòmics i les concepcions polítiques i socials que guiaren aquells projectes i els seus autors segueixen sent més presents del que podria semblar.

D'altra banda, la majoria d'aquests nuclis del Pla de Barris, en els quals ara s'està intervenint, s'emplenaren de veïns i veïnes, alguns nouvinguts a Barcelona, però també de barcelonins traslladats a la força quan es volgué fer desaparèixer el barraquisme de forma ràpida; i també de gent de la ciutat que va trobar als nous barris una llar on poder desenvolupar la seva vida familiar, com alternativa a l'infrahabitatge, al relloguer o a la situació de compartir l'habitatge amb els seus pares. **Tots ells portaren als nous barris els seus records i la seva memòria històrica que cal reivindicar**.

Críteris per a la recuperació del patrimoni i la memòria dels barris

Recuperar el patrimoni i la memòria d'aquests barris és un deute que Barcelona té amb els que fa molt que hi viuen, des del naixement del barri lluitant pels equipaments i per la millor de les condicions d'habitabilitat i del transport; **però ho deu també, als nouvinguts arribats a les darreres dècades**, de cultura, llengua i costums diferents, perquè s'aconsegueixi que en la memòria i el patrimoni dels antics veïns hi trobin els enllaços en la seva pròpia memòria i patrimoni.

Afortunadament, a molts dels barris que figuren al Pla de Barris **existeixen iniciatives locals i veïnals de llarga trajectòria**: des del Centre de Documentació dels Nou Barris creat a la dècada del 1980 fins al tan ben organitzat Arxiu Històric de Roquetes, amb més de vint-i-cinc anys de funcionament, sense oblidar l'Arxiu Històric del Poblenou creat el 1976 per veïns, periodistes i historiadors.

Recentment, han sorgit noves propostes de recuperació de la memòria històrica i del patrimoni, algunes d'elles arran de les importants remodelacions de les darreres dècades en barris com Bon Pastor i Baró de Viver, en els quals la col·laboració veïnal amb departaments universitaris han donat bons exemples de senyalització sobre la història i el patrimoni.

En aquesta línia, **la recuperació del patrimoni, la seva difusió i senyalització ha de seguir un procés nou**. Aquesta recuperació i preservació ha de tenir en compte, al nostre parer, els criteris següents:

- **S'ha de mostrar amb amplitud cronològica i territorial, en la comparació entre les diferents cultures presents.** No pot ser un relat portes endins, ja construït i ofert als nouvinguts, sinó un relat compartit d'experiències diferents o iguals. Entre les experiències d'uns i altres es construeix el relat compartit.
- **Cal donar veu, protagonisme i suport acadèmic i institucional a aquells grups, centres d'estudis i arxius que des de fa temps treballen al territori**, i, que permetin apropar els barris i el veïnat al coneixement sobre el seu patrimoni.
- **La tasca de recuperació del patrimoni de cada barri s'ha de portar amb entusiasme i passió, amb projectes engrescadors a les escoles**, especialment en aquells vessants més formatius per als joves, vinculant-los amb els nous projectes educatius que els mateixos plans de barri ja han determinat, o amb les noves propostes que ara s'hi volen incloure des del Departament de Cultura del mateix Ajuntament.
- **Cal recuperar aquest patrimoni oblidat, reconstruir-lo, mantenir-ne les restes, senyalitzar-lo.** Són importants les senyalitzacions de memòria històrica (actualment en

tenim molts bons exemples a edificis recuperats, a petits indrets urbans, a les plaques de senyalització dels antics barris de barraques), com també ho és el manteniment de les escasses restes materials. Aquestes senyalitzacions poden esdevenir fites rellevants, que estructurin el paisatge i serveixin d'elements de referència als antics veïns, però especialment als que cada dia hi van arribant.

• Així mateix, **cal reclamar a les administracions un esforç de transversalitat i de coordinació**. Memòria històrica i defensa del patrimoni han d'anar juntes, alhora que els arxius públics i privats, museus, centres educatius, centres culturals de gran abast s'haurien d'implicar també a reflexionar i potenciar en exposicions i debats els valors patrimonials d'aquests barris.

En definitiva, les actuacions patrimonials del Pla de Barris també han d'arribar a la resta de la ciutat, ja que els barris situats més enllà del centre de Barcelona –o per dir-ho en paraules de fa seixanta anys de Paco Candel: “on la ciutat canvia de nom”– també són ciutat, tenen patrimoni i memòria històrica que **tots junts hem de preservar i compartir per tal de projectar el futur**.

11

Preservar i compartir el patrimoni i la memòria històrica dels barris per tal de projectar el seu futur.

CARLES LLOP

Frames urbanes

La regeneració de les trames urbanes: habitabilitat, activitat, mobilitat i qualitat ambiental

CARLES LLOP
UNIVERSITAT POLITÈCNICA DE CATALUNYA

Les trames urbanes: habitabilitat, activitat i mobilitat

Les trames urbanes són espais habitats per trames socials (individus i comunitats). Quan parlem de regeneració urbana ens referim a la doble regeneració de la **trama física** i també de la **trama social**. Així, doncs, la regeneració de les trames urbanes passa per una doble condició: regenerar la fàbrica i les infraestructures urbanes, però també millorar les condicions i l'eficiència de la vida de les persones i dels col·lectius que les habiten.

En qualsevol tipus d'assentament humà la conjunció de les cases, les illes i els conjunts habitacionals, els carrers... formen l'habitat urbà, l'ecosistema de vida que constitueix la base de l'habitar, tant en la seva situació rural com en els àmbits més urbans.

La ciutat –i Barcelona n'és un bon exemple– es constitueix d'una pluralitat d'hàbitats ben diversos. Tots ells, tanmateix, comparteixen tres tipus d'atributs que els singularitzen i que fan que sigui divers viure als diferents barris (a l'Eixample o bé als barris del Besòs, per exemple). Aquests tres atributs són: **l'habitabilitat, les activitats presents a la trama urbanística i la mobilitat dels seus habitants**. En efecte, aquesta conjunció d'atributs determina les característiques rellevants dels diversos barris de la ciutat.

La rehabilitació, la renovació i la regeneració urbana de les trames urbanes i dels barris que constitueixen passa per actuar contemporàniament en la **millora de les condicions d'habitabilitat** (des de la mateixa estança fins a l'habitatge, la casa, el bloc, les illes, el barri i la mateixa ciutat); **la diversificació i desenvolupament de les activitats** (econòmica, productiva i de servei); i **la facilitació de la mobilitat de la ciutadania** (tant el desplaçament per satisfer necessitats com, en un sentit més ampli, l'accés als fluxos de coneixement, informació i intercanvis).

El repte fonamental que hem de verificar per a una acció de transformació i de

regeneració integral de les trames urbanes i dels barris és, doncs, **actuar tant des del punt de vista material-espacial com en la dimensió civicosocial**, seguint amb les noves polítiques urbanes de millora de la qualitat de vida, la cohesió social i les condicions ambientals, i el foment de la biodiversitat.

Peraixò, **la millora de les trames urbanes s'ha de centrar en totes dimensions espacials de l'artefacte urbà**: el subsòl, el sòl i el vol de la ciutat –essent clau, òbviamment, la interacció entre aquests diversos àmbits. La trama urbana ha de ser entesa com una trama-hàbitat i per això cal que funcioni bé ecosistèmicament; és a dir, en els factors morfològic i estructural, i funcional i metabòlic. A més, la trama urbana ha de tenir una bona qualitat ambiental i paisatgística.

Críteris i estratègies per a la intervenció en les trames urbanes

Així, doncs, una revitalització i/o regeneració de les trames urbanes passa per una estratègia de millora de l'eficiència i la capacitat de satisfer les necessitats de les persones, bo i tenint cura de la preservació de la biodiversitat urbana i dels factors esmentats. Des del punt de vista de les trames urbanes, **un bon barri és un barri amb una bona accessibilitat, amb una centralitat identificable i amb una qualitat ambiental estimable**.

Per concretar aquesta estratègia, recollint bona part de les experiències de transformació de barris en què hem intervingut, així com lliçons apreses en la praxi de l'urbanisme de Barcelona i les polítiques urbanes del nostre context català i internacional, proposem alguns criteris-pista i possibles accions a desenvolupar en les polítiques urbanes i en l'acció de millora dels barris:

• **Enfortir la condició de barri aglutinador** de la vida de les distintes trames que el formen, mitjançant aquells serveis i equipaments que la ciutadania reconeix com de necessària proximitat (l'embarriament entorn el mercat i les botigues, la biblioteca i l'escola, el centre d'assistència primària i el pavelló poliesportiu, etc.).

• **Actuar en els àmbits amb més febleses** i en els quals es concentren conflictes urbanístics (insuficiència d'urbanització, degradació d'habitatges, dèficits de zones verdes) i economicosocials (manca d'activitat econòmica, atur, escassetat de serveis, envelliment dels residents, pèrdua o creixement ràpid de població, etc.); i fer-ho amb actuacions intenses i transversals de l'urbanisme conjunt, coordinat sinèrgicament amb les iniciatives d'acció socioeconòmica.

• **Coordinar en la mesura del possible totes les actuacions** que es poden desenvolupar als barris del Pla, posant èmfasi en **l'habitatge, com a servei bàsic per a les persones**, i la provisió d'una cadena integral de serveis i dotacions per a l'habitabilitat: Habitatge-escala-serveis comuns-carrer-espai públic-barri-ciutat-territori.

• **Inscriure el projecte de l'habitatge en una gestió global de l'hàbitat** i, per a això, és essencial que les polítiques, programes i accions de/per a l'habitatge tinguin en compte la solució integradora de les condicions per resoldre la demanda d'habitabilitat, activitat i mobilitat –tres factors bàsics que fan possible les qualitats, atribucions i recursos de la vida urbana.

• **Reforçar les activitats en planta baixa per fer del carrer un espai de sociabilitat**, d'integració, de dinamització social, intergeneracional i ètnica, i de dinamisme creatiu en l'àmbit sociocultural. Potenciar a tal efecte els “carrers majors de barri” i els eixos cívics que generen reconeixement social i identitat cívica.

• **Ordenar i reforçar l'espai públic de referència a través de la millora de la mobilitat** de les persones, la funcionalitat dels sistemes de transport i desplaçament, i la qualitat cívica i ambiental del barri. La reordenació i racionalització de l'aparcament de vehicles és clau per tal de prioritzar l'espai per a les persones.

• **Planificar l'accessibilitat del barri** amb el doble objectiu que els barris siguin més

accessibles des de qualsevol dels altres barris de la ciutat metropolitana i que la ciutat sigui ben accessible des del barri, per superar els aïllaments i guetos. En aquest sentit **la permeabilitat i la continuïtat dels carrers** és un tema clau per afavorir la màxima continuïtat urbana.

• **Considerar els barris com a entitats en ells mateixos** i segons les seves delimitacions tradicionals i/o administratives. Tanmateix, es poden sectoritzar actuacions que específicament abordin la naturalesa del tipus de transformació (per exemple, àrees d'especial atenció, de remodelació urbana, de completament o dotació, de transformació d'usos o de centralitat significativa).

• **Utilitzar el paisatge com una eina de mediació social** per a la gestió de les transformacions, ja que quan projectem transformacions territorials ens adonem que s'obren nous paisatges. El projecte del paisatge del barri és, doncs, una eina, una mediació cultural que facilita la visió crítica dels habitants sobre la definició de nous criteris d'ús, idees i implicació en la transformació.

Reciclar els barris maltractats de les perifèries metropolitanes suposa generar una factoria de paisatges que, a més de noves formes i espais, permeti que aflorin noves actituds ètiques de la població que hi viu. **Tots volem qualitat de vida, i el paisatge on vivim és una peça determinant per aconseguir-la.**

12 Millorar l'habitabilitat, diversitat i accessibilitat de les trames urbanes –físiques i socials– a través d'intervencions integrades en cada barri i en el conjunt de la ciutat.

ANA ROMERO

Medi ambient

El medi ambient: sostenibilitat i recursos

ANA ROMERO

ÀREA METROPOLITANA DE BARCELONA

Reptes i estratègies ambientals a Barcelona i els seus barris

En els darrers temps Barcelona ha esdevingut una de les ciutats més avançades pel que fa a les estratègies ambientals a escala de ciutat. El Pla de Barris pot ser una eina bàsica i de consens per aprofundir en aquesta línia, **tot passant del nivell estratègic de ciutat a l'acció específica als barris**.

A l'hora d'abordar la qüestió cal partir de la constatació que **els reptes als que la ciutat i els seus barris han de fer front en termes ambientals en els propers anys són de gran entitat**.

En primer lloc, l'**escalfament global** pot tenir al llarg d'aquest segle efectes especialment destacats a les ciutats. Un exemple en pot ser una més gran vulnerabilitat deguda a l'augment de la intensitat i freqüència d'onades de calor, agreujat per l'efecte "illa de calor", un fenomen que afectarà amb especial intensitat els barris amb pitjor qualitat de l'edificació, més densitat de població i menys capacitat de despesa energètica.

Al costat dels efectes derivats del canvi climàtic, cal tenir en compte el problema de la **gestió dels residus** o dels **recursos hídrics**. El tractament d'ambdós temes està relacionat amb una ciutat menys depenent energèticament i materialment i, per tant, més resiliència al canvi ambiental. De manera immediata cal fer front, d'una banda, a l'estancament de la recollida selectiva i, de l'altra, al repunt en el consum d'aigua que s'ha produït en els darrers temps.

Pel que fa a la demanda d'**energia**, la dependència de fonts externes és encara molt superior al 50% i l'aportació de fonts renovables mínima. Malgrat que les ciutats no poden establir aïlladament la seva política energètica sí que és cert que l'aprofitament d'energia solar o les formes de gestió cooperativa per potenciar sistemes autosuficients són clau per iniciar la transició energètica als barris.

Finalment, cal destacar un darrer i importantíssim aspecte ambiental: la **contaminació atmosfèrica** i els efectes que té sobre la salut de les persones. El Pla contra la contaminació atmosfèrica de Barcelona assenyala camins que cal concretar a escala de barri a través del Pla.

Críteris ambientals per a les polítiques de regeneració de barris

Les línies de diagnosi anterior abasten aspectes de ciutat que afecten tots els barris de Barcelona però que de ben segur ho fan amb més intensitat en aquells més vulnerables. Seguidament s'indiquen cinc críteris ambientals que, al nostre entendre, el Pla de Barris hauria d'integrar per la seva rellevància tant ambiental com social i econòmica:

- **Rehabilitar els edificis amb críteris d'eficiència en l'ús de l'energia.** La integració de críteris d'autosuficiència energètica en la rehabilitació implica la voluntat d'augmentar la **generació d'energia renovable** a les àrees urbanes però, sobretot, de **reducció de la demanda**: la millora dels aïllaments, la recuperació de les cobertes com a espais per a serveis comuns (instal·lacions de generació i/o recuperació energètica), o fins i tot el suport a formes de gestió vinculades a projectes cooperatius. Cal destacar el paper que l'**operador públic d'energia** podria tenir en facilitar projectes i de noves formes d'organització que converteixen els ciutadans en **productors alhora que consumidors de la seva energia**.

- **Generar espais públics proveïdors de serveis ambientals.** La recuperació dels **espais públics** per als usos ciutadans n'implica també més intensitat d'ús i de manteniment. Alhora les exigències ambientals a les que aquests espais hauran de respondre augmentaran, especialment pel que fa a la **infraestructura verda** (arbrat, espais verds, parcs...). L'augment d'onades de calor, per exemple, requerirà mesures com l'establiment

de **zones o rutes “refrescants”** (París planteja el 2020 que l'accés a l'aigua o un espai de verd no superi els 7 minuts a peu). El Pla de Barris, doncs, hauria d'incloure la presència essencial del verd urbà, amb un efecte refrescant i compensador de l'illa de calor. Els reptes que la gestió d'una ciutat més verda requeriran un canvi cultural dels ciutadans i dels gestors. El Pla de Barris haurà de ser una de les palanques d'aquest canvi. A més, a l'Eix Besòs i l'Eix Muntanya del Pla de Barris la **vinculació del riu o de Collserola** esdevenen cabdals per propiciar el paper connector de la infraestructura verda, fonamental per al funcionament i la biodiversitat de l'ecosistema urbà.

• **Fomentar l'ús sostenible de recursos (aigua i residus).** L'estratègia de **residu zero i de l'economia circular** que l'Ajuntament vol incorporar a les seves polítiques ambientals passa, entre d'altres, per millorar substancialment els nivells de recollida selectiva, especialment de la matèria orgànica. En absència de fórmules magistrals i models de gestió unívocs, els processos de regeneració dels barris han d'incloure mitjans tècnics per facilitar la recollida selectiva alhora que potenciïn la coresponsabilització dels ciutadans. La integració del teixit comercial en la recollida i la preservació d'activitats de barri, com poden ser petits reparadors, artesans, etc. resulta del màxim interès en la promoció de la “nova” economia circular, de la reutilització, etc. Pel que fa a **l'aigua i al seu consum**, actualment ja s'apliquen gran part de sistemes d'estalvi a escala de domicili. Possiblement el repte en els propers anys raurà en la necessitat de més presència d'aigua a l'espai públic i en la potenciació dels recursos hídrics alternatius (aigua freàtica, recuperació de pous, etc.) davant la més que probable disminució dels recursos hídrics que abasteixen Barcelona i la seva àrea metropolitana.

• **Facilitar l'accessibilitat i les connexions de manera sostenible.** El fet que bona part dels barris aollits al Pla tinguin dificultats d'accessibilitat i transport obliga a una millora ineludible de la mobilitat. Així mateix, les propostes de revitalització econòmica, de reactivació de polígons poc ocupats, etc. s'han de vehicular mitjançant una planificació del transport **sostenible** i que no agreugi els problemes de qualitat de l'aire. Un **transport públic** de qualitat i la reserva per a **rutes en bicicleta i a peu** que

facilitin el canvi modal i que siguin atractives (no només operatives) és clau per un model sostenible de la mobilitat generada.

• **Acció de barri, visió de ciutat, perspectiva metropolitana.** Els reptes i oportunitats esmentats apunten a **barris més autosuficients**, basats en projectes impulsats per l'Administració però també per la ciutadana, on els barris facin de Barcelona una ciutat productiva al mateix temps que siguin productors de cultura pròpia i d'una acció responsable vers la ciutat. Per això, una **educació ambiental** i la informació de qualitat són la base d'una ciutadania preparada per un futur on l'apoderament dels veïns i veïnes sigui factible (comunitats que autogestionin la seva energia, que tinguin cura del verd, etc.). **El Pla de Barris** té un horitzó temporal curt en relació amb aquests objectius però **pot ser la llavor per un nou relat de governança ambiental de ciutat**. Finalment, cal fer al·lusió a la necessària **perspectiva metropolitana** pel que fa a la gestió de recursos com l'aigua, els residus o la mobilitat que requereixen connectar barris de ciutats diferents i prevenir les desigualtats pel que fa a la qualitat ambiental entre barris de Barcelona i la seva àrea metropolitana.

13 Concebre les intervencions del pla de barris (rehabilitació, espai públic, recursos, accessibilitat) com una oportunitat de millorar la qualitat ambiental de la ciutat.

ORIOl NEL·LO

Governar les transformacions

An aerial photograph of a city, likely Barcelona, showing a dense urban landscape with numerous high-rise apartment buildings and green spaces. The image is overlaid with a teal tint. The title 'Governar les transformacions' is written in large, white, sans-serif font across the center of the image.

Governar les transformacions: la responsabilitat pública en el mercat del sòl i l'habitatge

ORIOl NEL·LO

UNIVERSITAT AUTÒNOMA DE BARCELONA

Rehabilitació de barris i dinàmiques urbanes

A les nostres ciutats, i Barcelona no és de cap manera una excepció, **els preus del sòl i de l'habitatge actuen com un filtre** que condiciona la capacitat dels individus i les famílies a l'hora de triar lloc de residència en funció de la seva renda. Així, els grups socials tendeixen a veure's separats a la ciutat en funció de la seva capacitat de licitar al mercat.

Aquesta tendència envers **la segregació social fa que existeixin grans diferències en la renda mitjana dels diversos barris de la ciutat** i entre els diversos municipis que integren l'àmbit metropolità. A Barcelona, per exemple, la renda mitjana familiar disponible del barri més benestant és prop de sis vegades més alta que la del barri més desfavorit. En ocasions, el procés de segregació es concreta a través del reemplaçament de la població de baix nivell de renda d'un barri per una altra més benestant: de fa uns anys s'anomena aquest fenomen específic amb el vocable anglosaxó "gentrificació" (de gentrification, que potser podria traduir-se per "aburguesament" o "elitització").

En una situació de creixents desigualtats socials i de dificultats d'accés a l'habitatge, les tensions associades a la segregació urbana es fan, lògicament, més agudes. El fenomen és general a tots els països del nostre entorn: empreses, fons d'inversió i particulars semblen haver-se fet conscients dels guanys potencials que poden derivar-se dels increments de la renda urbana derivats de la segregació i la gentrificació.

Bé és veritat que **la qüestió no es planteja amb la mateixa intensitat i gravetat a totes les ciutats ni a tots els barris**. La majoria dels barris adscrits al Pla que desenvolupa l'Ajuntament de Barcelona es troben lluny de patir aquest problema, ans al contrari, tendeixen a concentrar la residència de ciutadans de nivells de renda mitjana i baixa. En altres, en canvi, la pressió dels preus immobiliaris està generant, efectivament, canvis en la composició social.

Una altra diferència fonamental rau en **el règim de tinença** prevalent. Si la majoria dels habitants viuen en habitatge de lloguer privat de renda lliure, les possibilitats que la millora d'un barri acabi comportant processos de desplaçament és força elevada. En canvi, si la majoria de les persones viuen en règim de propietat, la millora redunda en principi en un increment del valor del seu patrimoni, i el procés de desplaçament és més lent o inexistent. A Catalunya, prop de 8 de cada 10 famílies resideixen en règim de propietat. Aquest fet planteja molts problemes pel que fa a l'accés a l'habitatge, però en canvi resulta un fre important davant d'eventuals processos de desplaçament de la població.

Sigui com sigui, **la gentrificació és una amenaça real que no pot ser ignorada, i afecta de manera evident alguns barris de les nostres ciutats**. A més, en els darrers anys, el creixement dels habitatges d'ús turístic ha tingut un impacte sobre els preus i ha contribuït a agreujar els riscos de desplaçament de població en alguns barris.

criteris per a la intervenció en els mercats del sòl i l'habitatge

Aquesta situació podria portar a la paradoxa de fer indesitjables o sospitoses les millores urbanes: els moviments veïnals haurien de deixar de reclamar o defensar les zones verdes, les administracions no haurien de millorar els transports, els serveis o els equipaments (ja que això altera la renda urbana), els turistes i els immigrants no serien benvinguts (perquè se sumen a la demanda residencial i això té incidència sobre els preus). Portant el raonament a l'extrem, tant els moviments urbans que pugnen per millorar les condicions de vida com les administracions que volguessin dur a terme polítiques transformadores es trobarien tenallats per aquesta contradicció i abocats a la impotència.

La sortida de l'atzucac es troba, és clar, en la reducció de les desigualtats socials, que són l'origen de la discriminació en el gaudi de la ciutat i de moltes altres. Per això, calen polítiques fiscals, laborals i socials d'escala nacional i internacional. Però **les polítiques urbanes poden contribuir també a reduir tant les desigualtats com la segregació**. Per fer-ho, hauran d'incidir en l'altra variable de l'equació: **la regulació del mercat del sòl i l'habitatge**. Així, per fer front als riscos associats a la segregació, les actuacions de millora urbana **han d'anar inseparablement unides a la voluntat de governar les transformacions de la ciutat en benefici de la col·lectivitat**. Si les millores urbanes tenen efectes sobre els preus immobiliaris, en comptes de resignar-nos a viure en condicions de vida deficientes per temor a la gentrificació, adoptem mesures per tal de regular millor el mercat. Els mitjans per fer-ho existeixen, sempre que s'apliquin, entre d'altres, els criteris següents:

- **Fer efectiva l'obligació, vigent ja en la legislació, de reservar en cada nou sector urbanitzat percentatges substancials del nou sostre residencial per a l'habitatge protegit.** Aquesta exigència s'ha d'aplicar a totes les parts de la ciutat i totes les àrees urbanes, compreses les operacions de reforma de sòl urbà.
- **Impulsar a tots els barris on això sigui possible les promocions públiques d'habitatge**, amb la finalitat de posar-les a disposició de la població amb menys recursos, ja sigui a través del lloguer o de la cessió en dret de superfície.
- **Desenvolupar i implementar amb decisió mesures per intervenir i fer tan transparent com sigui possible el mercat immobiliari. Entre aquestes, resulta particularment indicat el mecanisme de tanteig i retracte**, que dona informació i dret de prelación a l'Ajuntament en totes les transaccions que es facin. Resultaria molt convenient que tots els barris objecte del Pla fossin delimitats com a àmbits de tanteig i retracte, en tant que àrees en procés de rehabilitació
- **Rellançar el debat sobre l'increment de les dotacions de sòl públic** –en particular, del sòl urbanitzable públic– per tal d'apropar-se a la situació ja existent en diversos països europeus: la disponibilitat de grans contingents de sòl públic urbà és un dels millors

mitjans per temperar els preus i incidir en el mercat immobiliari. És aquesta una política que requereix una voluntat política, modificacions legislatives i actuació administrativa de gran abast. Aplicada a una escala metropolitana pot donar excel·lents resultats.

- Finalment, com en la resta de temes aquí tractats, **cal que el veïnat de cada barri es trobi profundament implicat en els processos de millora**, ja que aquesta és la millor garantia per tal de governar les transformacions en benefici de la col·lectivitat.

14 Governar els efectes de la millora dels barris en benefici de la col·lectivitat a través de la regulació i la intervenció en el mercat del sòl i l'habitatge.

JAUME BLASCO

Avaluació

L'avaluació de les actuacions: aprenentatge i transparència

JAUME BLASCO

ANALISTA DE POLÍTQUES PÚBLIQUES

Per què hauríem d'avaluar el Pla de Barris?

“Avaluar” és un verb amb connotacions acadèmiques que sovint ens confon. No es tracta que algú que en sàpiga vingui i digui si el Pla de Barris contra les desigualtats ha funcionat bé, molt bé o malament, sinó de **crear coneixement, aprendre de l'experiència i, en la mesura del possible, revertir els aprenentatges sobre el disseny i gestió del mateix Pla**. Avaluem per intentar millorar i per retre comptes als ciutadans sobre què s'ha aconseguit.

El cert és que tenim una peça una mica complicada al teler. Una part de l'instrumental de l'avaluació s'orienta a l'estimació d'impactes, és a dir, a escatir si el programa ha generat un canvi sobre el problema o necessitat que li dóna raó de ser. Ara bé, aquest tipus d'avaluació té certs requeriments: d'entrada, necessitem que “el programa” sigui una intervenció pública ben acotada i que “el problema” sobre el qual volem produir un impacte sigui igualment concret i el puguem mesurar d'una forma mínimament convincent. En síntesi, l'estimació d'impacte funciona bé quan tenim entre mans un míssil balístic: un programa que apunta a un problema concret, i volem saber si ha fet diana.

Per contra, **el Pla de Barris contra les desigualtats de Barcelona s'assembla més a un míssil intel·ligent**. D'entrada, no sabem gaire en què consisteix el Pla. Això és perquè la concreció dels problemes i de les solucions forma part del mateix desenvolupament del Pla, que pretén “que la decisió respecte a les actuacions a emprendre, el seu seguiment i la seva mateixa realització esdevinguin una tasca conjunta de l'Ajuntament i de la ciutadania a cada un dels barris integrats al programa, a través de les seves entitats i associacions”. D'altra banda, els objectius del Pla estan definits en el disseny: reduir les desigualtats, impulsar l'activitat econòmica als barris, millorar la qualitat de l'habitatge i l'accés als equipaments i apoderar el veïnat. **Són objectius múltiples i**

multidimensionals, i serà el mateix procés de concreció del Pla que els precisarà i prioritzarà. El Pla només “emmarca” la direcció del míssil intel·ligent.

No saber, d'entrada, què farem i a què li direm èxit és propi d'un procés de “coproducció de les polítiques públiques” com el que pretén induir el Pla de Barris contra les desigualtats. Però no ens enganyem: en complica una mica l'avaluació.

Què podem fer per avaluar bé el Pla de Barris contra les Desigualtats?

Què podem fer, doncs, per avaluar un pla de les característiques del pla de barris contra les desigualtats de Barcelona i generar coneixement que sigui, alhora, robust i rellevant? Plantegem tres suggeriments que, al nostre entendre, poden resultar d'utilitat a l'hora d'orientar el procés d'avaluació:

- **Siguem estratègics: fem-nos preguntes**. El pla és complex: contindrà múltiples actuacions, que s'aniran desenvolupant en moments i ritmes diferents, i que intentaran adreçar problemes diferents. En canvi, els recursos per avaluar-lo seran finits. Per tant, renunciem d'entrada a saber-ho tot. Anem-nos fent preguntes concretes al llarg del desenvolupament del Pla i promoguem estudis que responguin a aquestes preguntes, no que pretenguin avaluar el Pla en la seva totalitat i de forma genèrica. Si tenim més preguntes que recursos, prioritzem sempre les que ens puguin aportar respostes metodològicament robustes i políticament rellevants (entès això com que interessin la ciutadania –per retre-hi comptes–, i/o els responsables del programa –perquè hi puguin basar les seves decisions).

- **Siguem una mica prosaics i preguntem-nos “què està passant?”**: una pregunta sovint menystinguda per poc sofisticada és “què està passant?”, la qual sol trobar

resposta en l'elaboració d'estudis de cas descriptius. Com que el pla intenta induir processos emmarcats en certs objectius i maneres de fer, però no dirigits, es tracta de seleccionar alguns barris participants i, sense més, anar coneixent com es desenvolupa el procés, què s'hi va decidint i quins problemes hi van apareixent. Si alliberem un míssil intel·ligent, sapiguem, si més no, per on para.

• **Siguem també sofisticats, i identifiquem oportunitats per estimar impactes:** malgrat l'interès intern en els processos que pugui estimular el pla, retre comptes a la ciutadania requereix, també, centrar-se en alguns assoliments concrets. Ja hem comentat les limitacions que un pla d'aquestes característiques presenta per a l'estimació d'impactes. Això no obstant, és molt probable que al llarg del procés es desenvolupin accions concretes, rellevants i comunes en múltiples barris, amb objectius precisos i quantificables. Quan sigui el cas, aprofitem-ho.

Si ho fem prou bé, el procés d'avaluació anirà posant sobre la taula diferents peces de coneixement que mai no tancaran el debat (ni ho haurien de pretendre) sobre com ha funcionat el Pla de Barris contra les desigualtats ni sobre quines decisions s'han de prendre al llarg del seu desenvolupament. Però aconseguiran que aquest debat sigui més ric i informat per part de tots els actors que hi prenguin part. **Millorar la qualitat democràtica passa també per debatre més i millor sobre les polítiques públiques.**

15 Avaluar el pla per orientar-ne el desenvolupament, retre comptes del resultat i capitalitzar les experiències.

QUINZE

criteris per al Pla de Barris de Barcelona

1 IMPULSAR DES DE L'AJUNTAMENT I L'ACCIÓ CIUTADANA EL **PLA DE BARRIS** COM UN INSTRUMENT D'ACTUACIÓ INTEGRAL PER A LA MILLORA DE LES CONDICIONS DE VIDA, L'EQUITAT SOCIAL I EL DRET A LA CIUTAT.

2 CONCEBRE LA POLÍTICA DE BARRIS COM UNA RESPOSTA LOCAL, LIMITADA PERÒ IMPRESCINDIBLE, ALS REPTES DERIVATS DE LES **GRANS TENDÈNCIES DE CANVI**: LA MUNDIALITZACIÓ, LA CRISI AMBIENTAL I LA DEMANDA DE DEMOCRÀCIA POLÍTICA.

3 PROMOURE L'**ACTIVITAT ECONÒMICA**, L'OCUPACIÓ I EL COMERÇ LOCAL AMB L'OBJECTIU DE MILLORAR L'ACCÉS DE LA POBLACIÓ A LA RENDA, ELS SERVEIS I EL BENESTAR.

4 COMBATRE LA SEGMENTACIÓ DE LA **POBLACIÓ** PER RAONS D'ORIGEN O D'EDAT, TOT FOMENTANT LA IDENTITAT DE BARRI COM A ESPAI DE COHESIÓ SOCIAL.

5 MILLORAR L'**OFERTA EDUCATIVA** DELS BARRIS PER TAL DE FER-NE UN INSTRUMENT D'IRRADIACIÓ CULTURAL I DE PROGRÉS SOCIAL.

6 FER DEL PLA DE BARRIS UNA EINA PER REDUIR LES DESIGUALTATS EN MATÈRIA DE **SALUT**, A TRAVÉS D'INTERVENCIIONS TRANSVERSALS, PARTICIPATIVES, AVALUABLES I EN XARXA.

7 INCORPORAR EN EL DISSENY I L'APLICACIÓ DEL PLA DE BARRIS LA **PERSPECTIVA DE GÈNERE** PER TAL DE PROMOURE L'ORGANITZACIÓ I LA MILLORA DE CONDICIONS DE VIDA DE LES DONES.

8 PROMOURE I REFORÇAR L'**ACCIÓ CIUTADANA** EN LES POLÍTIQUES DE TRANSFORMACIÓ DELS BARRIS I LA COBERTURA DE NECESSITATS SOCIALS.

9 IMPULSAR LA PROMOCIÓ D'**HABITATGE** ASSEQUIBLE COM A ELEMENT CENTRAL I INSEPARABLE DE LES POLÍTIQUES DE REGENERACIÓ DELS BARRIS.

10 FER DELS **COMUNS URBANS** -ESPAI PÚBLIC I EQUIPAMENTS- UN EIX CENTRAL DE LES POLÍTIQUES DE REHABILITACIÓ URBANA I D'IDENTITAT DELS BARRIS.

11 PRESERVAR I COMPARTIR **EL PATRIMONI I LA MEMÒRIA** HISTÒRICA DELS BARRIS PER TAL DE PROJECTAR EL SEU FUTUR.

12 MILLORAR L'HABITABILITAT, DIVERSITAT I ACCESSIBILITAT DE **LES TRAMES URBANES** -FÍSQUES I SOCIALS- A TRAVÉS D'INTERVENCIIONS INTEGRADES EN CADA BARRI I EN EL CONJUNT DE LA CIUTAT.

13 CONCEBRE LES INTERVENCIIONS DEL PLA DE BARRIS (REHABILITACIÓ, ESPAI PÚBLIC, RECURSOS, ACCESSIBILITAT) COM UNA OPORTUNITAT DE MILLORAR LA **QUALITAT AMBIENTAL** DE LA CIUTAT.

14 GOVERNAR ELS **EFFECTES DE LA MILLORA** DELS BARRIS EN BENEFICI DE LA COL·LECTIVITAT A TRAVÉS DE LA REGULACIÓ I LA INTERVENCIÓ EN EL MERCAT DEL SÒL I L'HABITATGE.

15 **AVALUAR** EL PLA PER ORIENTAR-NE EL DESENVOLUPAMENT, RETRE COMPTES DEL RESULTAT I CAPITALITZAR LES EXPERIÈNCIES.

<http://pladebarris.barcelona/ca>

Ajuntament
de Barcelona